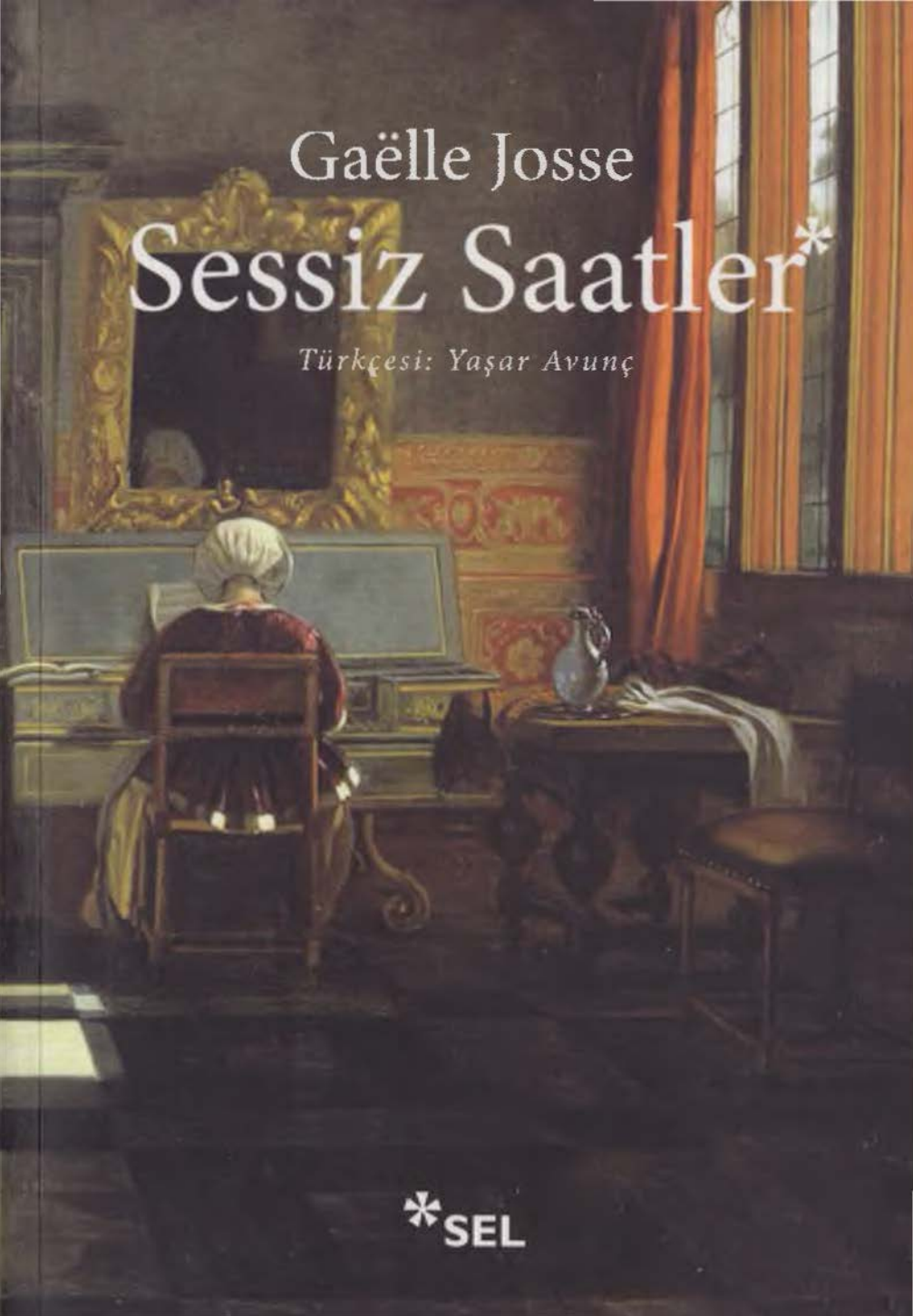

Gaëlle Josse
Sessiz Saatler*
Türkçesi: Yaşar Avunç
*SEL

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*SEL YAYINCILIK: 564
ISBN 978-975-570-581-1

SESSİZ SAATLER
Gaëlle Josse

Kitabın Özgün Adı:
Les heures silencieuses
Türkçesi: Yaşar Avunç
Roman

© Gaëlle Josse, Éditions Autrement, 2011
© Sel Yayıncılık, 2012

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Kapak tasarımı: Savaş Çekiç
Teknik hazırlık: Gülay Tunç
Kapak görseli: Emmanuel De Witte, *Interior with a Women at the Virginal* (1665), kanvas üzerine yağlıboya. Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam Instituit Collectie Nederland, Rijswijk/Amsterdam, 1948

Birinci Baskı: Eylül 2012

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Gaëlle Josse

Sessiz Saatler

Türkçesi: Yaşar Avunç

Roman

Pierrick ve Marguerite'e, Armelle'e,
Jean-Paul, Léonore ve Hortense'a
*ve de elbette Müziğe!**

* Franz Shubert'in *an die Musik* (Müziğe) adlı solo ses ve piyano için bestelediği lied'e gönderme. (ç.n.)

Onun (kadın) geceleyin üzgün özgür sesi

Évelyne Morin
(Rouge à l'âme)

Çıktığı noktaya geri dönen,
ölçüp biçer değişeni
Bekliyordum eşikte karanlık bir
karar versin diye
Hangi av pençelere yem
hangi gözler boşluğa dikili

Éric Maclos
(Où tu risques de te perdre...)

Delft, yıl 1667, 12 Kasım

Adım Magdalena Van Beyeren. Tabloda sırtı dönük olarak görünen benim. Delft kentinde Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin yöneticisi Pieter Van Beyeren'in eşi ve Cornelis Van Leeuwenbroek'in kızıyım. Pieter bu görevi babamdan devraldı.

Burada, sabah ışığı alan odamızda resmimin yapılmasına karar verdim. Kışa yaklaşıyoruz. Oude Delft Kanalı'nın suları don yüzünden mavi renk almış, ilkyazda benek benek gölgeleri yere vuran ıhlamur ağaçları da bugün artık koyu renkli oduna dönüşmüş ve çıplak.

Kuş olarak yalnızca karga ve kuzgun var buralarda, bu mevsimi seven yalnızca onlar. Sesleri beni ürkütüyor; kanalın kıyılarında ilkyaz başlar başlamaz yaprakların aldığı

rengi, sarı ile karışık o tatlı rengi yeniden görmek için sabırsızlanıyorum.

Kışı geçirmek sabır istiyor. Elbet bu mevsim geçip gidecektir ama ben güz aylarımızın o kırmızı ve altın sarısı renklerinin canlılığı yok olur olmaz her yıl daha da artarak içimi nasıl bir kaygının kapladığını fark ediyorum. Bu itiraf beni rahatlatıyor, çünkü içimizde nice anılar, nice düşünceler barındırıyoruz ama bunları duyan yok, yüreğimiz de bunları içinde taşımaktan tıkanacak gibi oluyor.

Kadınların birbirlerine gizlerini açmaları hoşuma gitmez. Çoğu kez birinin gizini daha ağzından çıkar çıkmaz başkalarının öğrendiği görülür; başkaları da oyun- cakları haline gelen o gizi istedikleri gibi kullanır. Gizler süslemelerden, arabesklerden başka bir şey değil; her kadın bunlara kendi motiflerini, renklerini katıyor ve işin gerçekliği bu süslemelerin altında kaybolup gidiyor.

O zaman insanın, karşısında merhametli, iyiliksever biri olduğuna inanıp da kuşku duymadan, sanki bir ikiz çocuk doğurma düşü içinde, en derin acılarını ya da akla en az uygun düşüncelerini anlattığı anlardan geriye hiçbir şey kalmıyor. Ben böyle bir şey istemem. İyi ki yalnızlığı seviyorum, gecelerim de artık uzun. Öykümü bu kâğıtlara dökeceğim. Bu kâğıtlar ben öldükten sonra bulunacak ya da bunlardan kimsenin haberi olmayacak; bunun benim için pek önemi yok.

Yüreğime bir düzen, ruhuma da biraz huzur vermeye, geçmişteki sevinçlerimi anımsamaya, acılarıma göğüs germeye yeter bunlar. Bu da hiç fena değil.

Çocukluğumdan bu yana geceden korkarım. Gökyüzünde azalan ışık; renkleri donuklaştırarak, şekilleri yok ederek yeryüzüne çöken karanlık beni çok huzursuz eder. Yaşıma göre mantıklı olmam gerekir ama, yine de bu korkudan bir türlü kurtulamıyorum.

Bu tabloda, doğan güneşin ışığı, günün müjdecisi bu ışık olsun istedim. Gün henüz tam olarak ortaya çıkmadı, ama çıkmaktan başka bir şey istediği de yok. Bunlar benim en çok sevdiğim saatlerim; bunların Venedik aynasında yansımalarını severim; bu tür aynada görüntülerimizin yansısı çerçevelerin yaldızları içinde kaybolur.

Bu tablo bana daha az zengin, ama daha çok neşeli evimizde geçen mutlu saatleri ve yılları anımsatıyor. Pieter, kalkıp giyinmeden önce, yatağının ılıklığı içinde kalarak beni küçük klavsende bir şeyler çalarken dinlemekten hoşlanır. *Güzel bir gün olacak, dostum, çünkü benim için çaldınız.*

Ressam Bay De Witte, yatak perdelerinin arkasında, yatağın önünde bir iskemlenin üstüne konmuş basit bir giysi ve bir kılıçla onun orada bulunduğunu sezdirmeyi başardı. Bu düşüncesinden ötürü bu ressama minnet borçluyum.

O tabloda sırtımı dönmüş olarak görünmek istedim. Bu, kocama tuhaf bir istek gibi göründü. Bunu çok önemsediğimi görerek sonunda razı oldu, nedenini de sormadı. Evi ve mobilyaları aslına uygun bir biçimde gösterilmeliydi. Tek isteği buydu, geriye kalanı üzerinde durulmaya değmez bir kapristen başka bir şey değildi. Pencerenin yanına yerleştirilen küçük klavsen annemin babamın evinden getirilmişti. Müzik salonumuzdaki çifte klavyeli, sesi yüksek nitelikli, kapağı peyzajlarla süslü, dış bölümleri değerli ahşaptan yapılma büyük klavsen kadar gösterişli değil, ama bu küçük klavsenimin kusurlarına alışığım, parmaklarım da tek başına klavyede yerlerini buluyor. O, benim belleğim ve sesim; tabloda onun yanında görünmem önemliydi benim için.

Bay De Witte bu siparişi amaca uygun şekilde tamamladı, karşılığında da yüz florin aldı, ama klavsenin ahşap kasası boyunca kazılı efsane hayvan figürleri frizini tabloda göstermeyi unuttu. Bu figürler o kadar küçük ki kolayca gözden kaçıyor, bunu kabul ediyorum; yer yer ancak görebiliyorsunuz, çünkü zamanla neredeyse izleri kalmamış.

Bunların gerçekte denizlerin dibinde dolaşan yarı at, yarı balık şeklinde acayip hayvanlar oldukları söyleniyor. Bu beni düşündürüyor. Birlikte hem at hem de pisi balığı nasıl olunabilir? Anlaşılan olunabiliyor, hayvan kendi vücudu üzerine dolanmış ve dikine sıçramalarla hareket

ediyor. Düşlerimi canlandıran bu enstrümanın üstünde böyle narin figürlerin bulunması hoşuma gidiyor.

Ressam klavsenin kapağı üstündeki yazıya da dikkat etmemiş. Özellikle kilise içi resimler yapmakta usta olduğu doğru; bir müzik kutusunun ayrıntıları herhalde ona pek önemli gibi görünmemiş.

*Musica laetitiae comes medicina dolorum.** Çocukken ellerimi ilk kez tuşların üstüne koyar koymaz gözüme çarpan bu sözü anlayacak kadar Latince öğrenmeden önce, babama anlamını sormuştum. O zamandan beri gün geçmiyor ki bu sözün gerçekliği bana eşlik etmesin. Müzik sevinçte olduğu gibi acıda da her zaman bizim yoldaşımızdır. Güzel olabileni güzelleştirir ve avutmak olanaklı olduğunda bizi avutur ama çok büyük acılardan da ayırmaz Gerçek hüzne ise sessizlik eşlik eder ama bu başka bir şey.

Ne önemi var, bunlar ayrıntı. Bay De Witte'nin gerçek bir yetenek sahibi olduğunu kabul ediyorum, bu tablo da hoşuma gidiyor. Bay Veermer'in yaptığı o tabloda banker Abraham Beekman'ın eşi Rebecca Beekkman gibi görünmek istemezdim. Sekizinci çocuğuna gebe

* Müzik neşenin dostu, acının ilacıdır. (ç.n.)

olan bu kadının altın ve inci tartmakta olduğu görülüyor. Önce göze çarpan, karnı; yüzü neredeyse unutuluyor.

Tuhaf bir ayrıntı dikkatimi çekti. Kadının bakışı teraziye doğru çevrili, ama sahneye iyice bakılacak olursa terazinin kefeleri üstünde hiçbir şey olmadığı fark ediliyor, Rebecca'nın da böyle neye baktığı anlaşılmıyor.

Güzel bir yapıt, kabul ediyorum; ressam onun tüm gebelikleri yüzünden çökmüş yüzüne büyük bir tatlılık vermiş. Adamın kumaş resimleri yapmakta üstüne yok, ama bu tablodaki o boş terazi, havada kalmış o el beni şaşırtıyor. Görünmeyen o eşya ne ki? Hava mı, soluk mu, rüzgâr mı? Burada bir giz var; ne olduğunu öğrenmek isterdim. Rebecca ile kocasına düşüncemi söylemekten sakındım, çünkü her ikisi de kendilerine çok pahalıya mal olan bu tablodan hoşnut. Tüm tanıdıklarını onu seyredip kendilerine iltifatta bulunmaya davet ediyorlar. Bu övgü furyasına karşı çıksam kendimi çok suçlu hissederdim.

13 Kasım

Birkaç yıl önce Pieter portresini yaptırmak istedi. Tüccar ya da yüksek dereceli memur arkadaşları portrelerini yaptırmışlardı. Johan De Voogd loncaların, derneklerin beğendiği bir ressamdır. Pieter de dostu dokumacı Abraham Muller'in tavsiyesi üzerine portresi için bu ressamı seçti ve ona bir sürü talimat verdi. Böylece Johan De Voogd'a da yalnızca Pieter'in aklındaki resmi gerçekleştirmek kaldı.

Resimde çalışma masasının üstünde çok nitelikli porselen eşya ve ayaklarının dibinde Hindistan cevizi ve tarçın torbalarından başka, bir deniz haritası ile denizcilik aletleri de bulunsun istemişti. Sanıyorum denizi özlemiş. Yalnızca

tüccar, armatör değil, uzun süredir karada ama, aynı zamanda denizci ve kaptan olduğunu anımsatmak için denizle ilgili eşyanın da portresinde yer almasına heves etmiş. Etrafında başarısının simgelerinin toplanmış olmasını istemesini anlıyorum. Başarısının diyorum, ama başarımızın demeliydim, çünkü bu başarı birlikte çalışmamızın ve ara vermeden gösterdiğimiz özenin meyvesidir.

Aynı zamanda topluluğumuzun da gelişmesi olan bu gelişme gururumuzdur. Bizler bu dünyada en güçlü tüccarlarız. Bu işe yaptığı katkıyı bilip de bundan kim gurur duymaz ki? Bizim egemenliğimiz deniz üstünde kuruldu, çünkü biz denizle ilgili işlerde ustayız. Gemilerimiz küçük, ama kullanışlıdır. Sınırlı sayıda bir ekiple yetinirler. Portekizliler, İspanyollar ya da İngilizler için aynı şey söylenemez.

Her şey okyanuslara gitmemizi kolaylaştırıyor. Topraklarımız balçıktan başka bir şey değil; köylü kadınların eteklerinden ayrılmayan çocukların sayısına bakılırsa, göz göre göre çoğalan insanları beslemek için yetersiz. Elbette ne balığımız ne sütümüz ne tereyağımız ne de sebzemiz eksik, ama bunlar bütün ulusun karnını doyurmuyor.

Dolayısıyla, burada bulunmayan şeyleri gidip başka yerlerde aramak gerekiyor. Böylece gittiğimiz her yerde kentler ve tezgâhlar doğuyor, biz aynı zamanda asker ve kurucuyuz, mimarız.

Korkunç düşmanlarımız olan İspanyollarla barıştık; onlar asker ve gururlu, çok deneyimli denizci. Bugün denizlerde rakibimiz İngilizler, bize büyük zarar veren de Fransız korsanlar.

Bugünlerde Bordeaux'dan gelen bir heyeti kabul ettik. Adamlar bizi görmek için bu kadar uzun bir yolu tepmişler. Fransızlar kaygılı insanlardır; geçen aylarda korkunç şeyler yaşadılar. Bizim korsanlarımız çabuk ve acımasızca davrandılar, ağır kayıplara karşın çok şey ele geçirdiler, ama Fransızlar durum lehlerine dönünce aman dinlemez oluyorlar. Anlaşmaya varmamızı diliyorum; bu işten hepimizin kârlı çıkması, birçok insanın da hayatını kurtarması gerekiyor.

Karada, yaşam bize tatlı görünüyor. İllerimiz ülkelerinde huzur içinde yaşamayanlara sığınma hakkı veriyor. Yahudiler, Katolikler ya da Protestanlar burada aralarında iyi geçiniyorlar ve herkesin çorbada tuzu bulunuyor.

Düzen, ölçü ve çalışma yaşamın güçlüklerine karşı siper oluşturuyor. Daha çocukken bize öğretilen bu. Buna inanmaktan gururlanma boşuna. Geçen her gün bana, gerektiğinde, bir yaşamı yönetmenin bir baharat ya da porselen stokunu yönetmeye hiç de benzemediğini anımsatıyor.

Etrafımızda kurmaya çalıştığımız şeyler, insanların denizin bizi sular altında bırakmasını engellemek için kurdukları bentlere benziyor. Bunlar parçaları yerinden oynayan kırılgan binalar. Her zaman sağlamlaştırılmaları ya da yeniden yapılmaları gerekiyor. Korkarım insanların yüreği daha az dayanıklıdır.

16 Kasım

Gece ve rüzgâr camlara vuruyor. Biliyorum, bu gece uykum gelmeyecek. Güneş batınca beni saran korkunun nedenlerini bu sayfalara dökmenin tam zamanı. Karanlık çöker çökmez içime bir korku giriyor, soluğum kesilecek gibi oluyor, göğsümde bir yanma hissediyorum. O zaman, oturduğumuz bütün odalarda mumları, şamdanları ve fenerleri yakmak için didiniyorum. Pieter bu işin masrafından ötürü beni kınıyor, bunun malımızı mülkümüzü aydınlatmak gibi boş bir gururdan ileri geldiğini sanıyor.

Yıllar önce ettiğim bir yeminin dudaklarımı mühürleyip kapattığını ve haykıracak derecede beni bunalttığını ona nasıl itiraf edecektim? Hayli zaman geçmesine karşın, rahatlamamı ve her akşam bu iç karartıcı saatte gö-

zümün önüne gelen o korkunç görüntüden uzaklaşmamı yalnızca ışık sağlıyor.

Başka bir akşam neden bu anının beni bunalttığını anlatamazdım; hem beni bu derece tedirgin eden böyle bir ağır sıkıntıdan da kurtulmam gerekiyor. Bu sayfalar söz konusu anımın pek de iç açıcı olmayan bir şekilde toplandığı yer olacaktır. Konuşmamak ve unutmak için yemin etmek zorunda kalmıştım, ama yeminimi bozmaya karar verdim.

Zamanla, bu yeminin olgun bir ruhun özgür iradesini yansıtmadığını, daha çok, dehşete düşmüş bir kız çocuğunun zoraki bir söz vermesi olduğunu anladım. Haç üzerine yemin etmiş ve bir cinayette asıl suçluları ele vermeyip korumuştum. Peki, günah bunun neresindeydi? Olayı unutmak için ettiğim yemine sadık kalmayı istememe karşın, bunu yapamadım; burada ne istek ne de irade söz konusu.

Yaşamımın sırı dökülmüş bir ayna gibi donuklaştığı şu saatte içimi tıka basa dolduran şeyleri atıp hafiflemek gereksinimi her şeyden daha baskın çıkıyor. Böyle bir itirafın, her ne kadar acı verici olsa da, vücudun geriye kalan yerlerinin kurtarılmasını sağlayacağı için, iyileşmesi olanaksız bir kol ya da bacağın kesilmesi gibi bir şey olacağı umudunu koruyorum. Bu belki naif bir umut.

Olay meydana geldiğinde on iki yaşındaydım. Kadın hizmetçimiz Antje'nin on beş yaşında genç bir yardımcısı olan Saskia'ya eşlik ediyordum. Bizim mahallemizden uzakta, kentin kenar mahallelerinden birinde oturan onun akrabası bir kadını ziyaret etmek üzere yola çıkmıştık. Bu kenar mahalleye gitmeme izin yoktu. Saskia'nın teyzesinin virane evi çamurlu, kimsenin oturmadığı, yer yer dişbudak ve dut ağaçlarıyla kaplı bir alanda en uzak evlerden biriydi. Güzel havalarda, mahallenin çocukları buraya gelip sepetlerini tıka basa dutla dolduruyor, anneleri de bu dutlardan turta ya da reçel yapıyorlardı.

Yoksulluk içindeki bu yerlere gitmemeliydim; annem buralarda mutsuz insanlar görmemden çok, mikrop kapacağımdan korkuyordu. Evimizde çamaşırcı olarak çalışan Saskia açık yüreklilikle kendisine eşlik etmemi önermişti. Annemin koyduğu yasağı hiçe sayacağım ve dünyanın yeni yanlarını keşfedeceğim için çok mutluydum; bu nedenle onunla birlikte büyük bir sevinç içinde yola çıktım.

Nisan ayının ilk akşamları haindir; serinlik, ardından gece ansızın bastırır, oysa öğleden sonraların aydınlığı daha da güzel saatler geçireceğinizi önceden haber verir size. Geç kalmıştık, gideceğimiz yere gece ulaşmak tehlikesiyle karşı karşıyaydık. Saskia annemin babamın öfkeleneceğinden korkuyordu. Beni paylayacak, cezalan-

dıracaklardı, o da kuşkusuz dayak yiyecek ve kovulacaktı. Bu geniş arazide dolambaçlı, iğrenç dar sokaklara dalmaktan kaçınıp kestirmeden gitmek, oldukça erken varmak için tek şansımızdı. Arkadaşlığımızdan cesaret bularak, ama içimiz pek de rahat olmadığı halde hızla yolumuza devam ettik. Olabildiğince görülmekten sakınıyor, çitler ve koruluklar boyunca yürüyorduk.

Ansızın önümüzde dörtnala giden üç atlı ortaya çıktı; biri önünde, eğerinin üstünde enlemesine yatırdığı bir adamı bir un torbası gibi tutuyordu. Bundan sonra meydana gelen olay ancak birkaç dakika sürdü, ama belleğimde hiçbir zaman çıkmamak üzere yer etti.

Bu üç atlı bizden birkaç metre uzakta atlarından indi. Biz sık bir çalının arkasında büzülmüştük. Tutsak ettikleri o adamı hoyratça yere attılar, içlerinden biri hiçbir şey söylemeden onun vücuduna kılıcını sapladı. Kan adamın beyaz gömleğinin üstünden fışkırdı, ikinci atlı da yaralının işini bitirmek için karnına bir kılıç darbesi indirdi. Üçüncü atlı etrafı gözetleyerek atları tutuyordu. Görülmemeyi umut etmekten başka bir şey yapmayarak soluğumuzu tutuyorduk.

Benim üstümde beyaz, uzun kollu düz bir yün bluz vardı; görülmemem için bir an önce yeryüzünü karanlığa gömsün diye Tanrı'ya dua ediyordum. Bizi görmediler; atlarına binip arkalarına bakmadan dörtnala giderek uzaklaştılar. Yolumuza devam etmek için ölmek üzere

olan o yaralının önünden geçmemiz gerekiyordu. Adam bizi gördü, kolunu bize doğru uzatıp bir şeyler söyledi ama ne söylediğini anlamadık. Ürkmüş bir halde ona baktık; kan tümüyle gömleğinin önüne yayılmıştı. Üstünde yalnızca koyu renkli bir yün pantolon vardı, ayakları çıplaktı. Belki ceketini ve çizmelerini çıkarmışlardı. Sarışın, uzun saçlı, gözleri solgun biriydi, bize işaret etmeye çalışıyordu. Ona doğru bir adım atmaya bile cesaret edemeden kaçtık.

Kendimizi göstermeden, soluk soluğa, gideceğimiz yere vardık. Toz toprak içinde kalmış, böğürtlenlere takılmış gömleğimi değiştirecek kadar zamanım oldu. Saskia bana hiçbir şey söylemeyeceğime ve her şeyi unutacağıma haç üzerine yemin ettirdi. İstediği gibi yemin etmiştim. Günlerce karşılaşmaktan kaçındık.

Bu cinayet ansızın ortaya çıktı. Zavallı adamın cesedi bulundu ve suçlu arandı. Çabucak bir suçlu da bulundu; bir kadındı bu. O uğursuz bölgenin sınırında bir kulübede yaşayan bu kadın tutuklandı, suçlandı ve diri diri yakılma cezasına mahkûm edildi; onun büyücü, kimi zaman üfürükçü ve iskambil falcısı, nekroman, şeytan, Belzebut'la* ve onun düşük melekleri ile ilişkide biri ol-

* Luka, Markus ve Matta İncillerine göre cehennemde şeytanların başkanı. (ç.n.)

duğu söyleniyor, şeytanca bir takım sulu ilaçlar yapmak için gerekli taze kan sağladığı sanılıyordu.

Tutuklandığını öğrenmiştim; evden kaçışımızı itiraf etmek pahasına, bildiklerimizi söylemek konusunda Saskia ile konuşmak istedim. Saskia beni bağırtacak derecede bileğimi sıkarak yeminimizi anımsattı. Yemin yemindir deyip boyun eğdim ve gecelerce bu yüzden uyuyamadım.

O gün bu gündür, akşamın çöküşü benim için dayanılmaz güç bir an. Bana en büyük kötülüğü yapan bir yeminden sorumluyum. Bu yemin beni bir yalanın ve zavallı bir kadının çok korkunç bir şekilde idamının suç ortağı yaptı.

Her akşam, öldürülen bir gencin tutmak cesaretini gösteremediğim bana uzatılmış eli, can çekişirken bana yönelttiği, ancak benim bakıp da başımı çevirdiğim yalvaran, ürkmüş bakışı, üstünde göz göre göre kan lekesi büyüyen beyaz gömleği, katillerin gün batarken atlarına binip dört nala gidişleri, bütün bunlar dayanılmaz bir belirginlikle içimde hâlâ yaşıyor.

Kendimi suçlu hissediyorum, o sıralarda çocuk olmam hiçbir şeyi bağışlamaz. Söz dinlemediğim için suçluyum, böyle bir işi yapacak durumda olmayan zavallı yalnız bir deli kadını mahkûm ettirdiğim için suçluyum, ölmek üzere olan bir insana elimi uzatmadığım için suçluyum, o olay konusunda ses çıkarmayacağıma ve o olayı unutacağıma yemin ettiğim için suçluyum.

Şimdi insanın gönlüne göre davranması gerektiğini öğrendim; bize doğru gibi görünen şeye çok yakın olmamız, bize zorla yaptırılmaya çalışılan şeyi hiçbir zaman kabul etmememiz gerektiğini de öğrendim. O gün aldandım, bu kusurun bedelini de bir kurşun haç olarak omuzlarımda taşıyorum.

17 Kasım

Dün kız kardeşim Judith'ten bir mektup aldım. Çok sevindim. Leyde'de kumaş taciri olan kocası ile birlikte yakında bize geleceğini haber veriyor.

Onu ne zaman düşünsem, biraz üzüntüyle karışık bir sevecenlik kaplar içimi. Aramızda ay farkı var, yalnızca on bir ay, ancak annemizin lohusalıktan çıkması için geçen zaman kadar! Yıllar sonra üç kız kardeşimiz daha dünyaya geldiğinde, onlarla ilgilenecek, onları giydirecek yaştaydık.

Judith geniş alnı ve soluk altın sarısı saçlarıyla alımlıydı. Onun hakkında herkes içinden gelen hoş bir söz söylerdi. Geçtiği yerde bir neşe, bir hafiflik fışkırırdı; öyle ki bu neşeyi, bu hafifliği o anda icat etmiş de etrafa bol

bol yayıyormuş gibi görünürdü. Ben onun kadar güzel değildim, ama çok daha ağırbaşlıydım, abla olduğum için daha çok ilgi görüyordum.

Judith kısırdı; bu da onun şansızlığı. İki üç kez umut doğdu onun için, ama bu umutlar onu zayıf, üzgün bırakarak kan ve gözyaşları içinde yok olup gitti.

Kocası Paulus Nieuwenhuis iyi yürekli, ama hemen parlayıveren bir insandır. Ailesi içinde ve iş hayatında çabuk öfkelenir, ne var ki öfkesinin nedenini bile çabuk unutur. Yüzünüze karşı bir şeyler söylemişse, bunların izi uzun zaman içinizde kalır. Judith de nasibini alıyor; bu yüzden şimdilerde pek gülümsediği olmuyor. Onun adına buna üzülüyorum, acısını hafifletmek için elimden bir şey gelmemesi bana acı veriyor.

Yılda bir iki kez iki kardeş birbirimize gidip geliyor, bundan da büyük keyif alıyoruz.

Ama onun evine geldiğimizde daha sade bir şekilde karşılanmak isterdim. Bizi sanki önemli konuklarını ağırlamak istermiş gibi merasimle karşılıyor; bunu gereksiz buluyorum, oysa onun için yaşayış biçimini bize göstermek, cicisini bicisini bize hayranlıkla seyrettirmek önemli görünüyordu. Onu bu zevkinden yoksun bırakmak istemiyordum.

En çok bahçesiyle övünüyordu. Ev yaşamından ve ev işlerinin yürütülmesinden ayırabildiği tüm zamanı bahçesine veriyor, herkes de onun bu işteki söz götürmez

zevkini kabul ediyordu. Judith çiçeklerden, meyvelerden anlar ve her mevsimde herkesin bahçede seyredip zevk alacağı hoş bir cinsi bulundurmayı becerirdi.

Dip taraftaki odadan biraz uzakta bir mürver, bir dut ağacıyla birkaç armut ağacı yetiştirmişti. Yerdeyse güllerden, lalelerden, süsenlerden oluşan çiçeklerine çok büyük özen gösterip açmalarını sağlardı. Geçen yıl, güzel kokuları için zambak ve sümbül dikti ve çok para harcayarak Haarlem'den ender bulunan bir cinsten lale soğanları getirtti. Bu soğanlar iki renkli ve taçyaprakları tarazlanmış dantele benzeyen çiçekler verecek.

Küçücük, cennet gibi bu yerin ortasında Çin tarzı küçük bir ahşap ev yaptırdı. Çocuksu bir sabırsızlıkla beklediği güzel havalarda burada yemek yenir. Judith'in zevk için yaptığı harcamaları önceleri sık sık eleştiren kocası burada bulunan renklerin ve bitki türlerinin çeşitliliğiyle ziyaretçileri şaşırtmaktan şimdi keyif alıyor.

Oysa bizim; koridorun dip tarafında, kaldırımla döşeli küçük avlumuz, yandaki elma ağacı ve birkaç tırmanıcı gül ağacıyla pek mutevazı gibi görünüyor ama bana yetiyor. Ben ağaçları çiçeklerden daha çok severim. Kanal boyunca, yapraklarıyla her odayı kaplıyor gibi görünen ve mevsimlerin değiştiğini bana haber veren ıhlamur ağaçları daha çok hoşuma gidiyor.

Yıllar geçtikçe Judith için çocuk doğurma umutları tükendi. Etrafında çok sevdiği ve sevgisine karşılık veren çocuklarımız olduğu halde evimizde bulunduğu zamanlar ne kadar eli böğründe kalmış olduğunu görüyorum. Bizim evimiz gürültülüdür, ama biraz sessizlik olmasını istediğimde, benden bu konuda hiçbirşey yapmamamı rica ediyor, bu gürültülü halin kendisini neşelendirdiğini söylüyor. Yılgınlığını gidermek için ne yapacağımı bilemiyorum. Yaşamlarımızın bu kadar farklı biçimler alacağını nasıl düşünebilirdim?

Tanrı'nın şimdiden yanına çağırdığı çocuklarımı sık sık düşünüyorum. Onların, ne yazık ki, çocuk dünyaya getiren kadınların ödemeleri gereken acımasız bir bedel olduklarını kabul etmeliyim.

Benim üzüntüm Judith'in üzüntüsü yanında devede kulak kalır, biliyorum; ama yok olmuş o gülüşlerin anısını içimde saklıyorum. Yıllar yavaş yavaş gelip, doğurmuş olduğum, oysa şimdi ölmüş bulunan çocukların yüzünü belleğimden siliyor. Johanna, Titus, Maria, Gabriel; bu da bana acı veriyor.

Akşamları etrafımdalar; son anlarını anımsayınca boğazım düğümleniyor.

Dua etmek benim için basit bir avuntu. Ama bunu kime itiraf edeceğim ki?

Judith beni anlayacaktır, çünkü duyarlı bir kadındır; ama ben, onun karnı nasıl umutsuzca boş kalmış iken, kendi karnımın ne kadar doğurgan olduğunu ona anımsatırsam, çok acımasızca davranmış olurum.

Şimdi kocasının canını sıkmamaya ve işlerinin yürütülmesinde ona yardımcı olmaya çalışıyor. Onun için üzülüyor, ama bunu pek az belli ediyor. Paulus yüksek sesle konuşur, aynı şekilde güler, gereğinden çok yemek yer ve içki içer.

Yemeklerin sonunda yüzü korkunç bir kırmızı renk alır. Judith kocasının bu alışkanlıklarını çekingen bir sesle konuşup frenlemeye çalışacak olsa, adam sinirlenip onu yanından uzaklaştırıyor; karısının geriye çocuk bırakamamanın neden olduğu düş kırıklığı Paulus'u çabuk öfkelenen biri yaptı. Düşüncelerini kendine saklayamıyor, etrafındakileri de bu yüzden tedirgin ediyor; sonra söylediklerine, yaptıklarına öyle bir açık yüreklilikle pişman oluyor ki tedirgin ettikleri bu kişiler onu bağışlıyorlar. Dürüst, ama mutsuz bir adam.

19 Kasım

Erkekler galiba soyları devam etmeyecek diye çok kaygılanıyorlar. Erkek çocuğu olmayan babam da böyle bir kaygı içindeydi. Karakteri bu yüzden çok bozuldu. Isabel'in, Anna'nın ve Judith'den sonra da Hendrckje'nin ve benim art arda dünyaya gelişimiz onu pek sevindirmedi. Buna tanık oldum.

Judith ile ben bir duvar kaplamasının arkasına gizlenerek onu gözetlerdik. Annemin doğum sancıları tuttuğu zaman, ebenin gelip odanın eşiğinde görünmesini bekleyerek, ne yapacağını bilemez bir halde ayağa kalkıp oturması gözümün önüne geliyor. Doğan çocuğun cinsiyetini öğrenir öğrenmez, yeni doğan bebeğin ve doğum yapmış, bitkin durumda, gözleri yaşlı lohusanın yüzüne bile bak-

madan evden ayrılıyordu. Ama sonraları yine de çocuklarını sevdi; onların sevimlilikleri, o tatlı küçük kız halleri, cilveleri karşısında istemeye istemeye boyun eğmişti; ama, bunlara gülüp geçiyormuş gibi yapıyor, evin tek erkeği oluşundan ve her odaya ilkyaz buğdayı misali yayılmış bez bebeklerden her zaman kaçmak zorunda kalışından da yakınıyordu. Oysa kimi zaman fazla ileri gitmiş bir sözcük, bir söz, yalnızca bir sürü kız çocuk doğurmuş olmaktan suçlu annemize karşı beslediği kini acımasızca yeniden alevlendiriyordu.

Annemiz, bu sırada dudaklarını ısırarak, yüzü kül kesilmiş durumda, sessizce geri çekiliyordu. Onun mutfakta yaşlı hizmetçimiz Antje'yi payladığını duyardık. Zavallı Antje alışmış olduğu bu paylanma anlarının çabucak geçen bulutlar gibi gelip geçmesine katlanıyordu.

Ben en büyük kız evlattım, eksik olan erkek evladın yerini tuttum. En azından öyle sanıyorum. Bu, o zamanlar *Raven* adlı geminin kaptanı olan Pieter ile nişanlanmama kadar sürdü. *Raven*-Şirket'in karabiber, küçük Hindistan cevizi, tarçın ve bugün dünyanın göz diktiği tüm malların ticareti için donatılmış gemilerinden biriydi.

Anımsayabildiğim kadarıyla deniz ve ticaret ile ilgili olarak anlatılanlar bana masal gibi geliyordu; gemiler, okyanuslar, adalar, uzak diyarlar, hayvanlar ve olağanüstü halklar ile dolu düşlerle beşikte sallanır gibi sallanıp uykuya dalardım.

En büyük zevki babamın gözünde beni yücelten ve ev işlerinden uzakta tutan aramızdaki ciddi konuşmalardan aldığımı burada itiraf etmeli miyim?

Dikiş dikmek benim için bir işkenceydi-elime iğne batar, çıkan kanla kumaşı lekelerdim- tıpkı her odanın zeminini bol suyla yıkamak gibi. Her hafta, yılda ancak iki kez girilen odalardakiler dahil, bütün mobilyaları dışarı çıkarmak gerekiyordu. Anlaşılan, bir kadın bunun karşılığında kendisini hizmetçilerine ve komşu kadınlara saydırıyordu. Daha sonra ben de buna katlanmak ve evimde de aynı şeyin yapılmasını istemek zorunda kaldım.

Yaratılışım gereği boğazıma düşkün olmadığım ve öldürülmüş hayvanlardan, onların kokularından, pişirmek üzere balıkların ve kümes hayvanlarının ayıklanması gereken derilerinden, kıllarından, tüylerinden iğrendiğim için yemek yapmakta daha yetenekli görünmüyordum.

Küçük klavsenime karşı hoşgörülü davranılıyordu, annem her ne kadar bu çalgı önünde fazla vakit geçirdiğim için beni eleştirse de. Kadıncağız babama bu konuyu açtığında, o omuz silkmekle yetiniyordu. *Magda, Rachel ile kavga çıkarmaya bahane aramayın. Bunu sizden istiyorum.*

Bunun üzerine annem "bu evde bir erkek evlat bulunsaydı her şey değişirdi" sözünü bir kez daha işitmek korkusuyla bu konu üstünde durmaktan çekiniyordu.

Bana gelince, halimden hoşnuttum, babama işleri hakkında soru sormak da hoşuma gidiyordu.

Nitekim, okuma yazmayı ve hesap yapmayı öğrenir öğrenmez, bir işe para koymak ya da borç para almakla, gemilerin bakımı ve gemi mürettebatına ödenen paralarla, denizde karşılaşılan rizikolarla, acenteliklerimizde işlerin yürütülmesiyle, mağazalarda geçerli fiyatlarla, satışların düzenlenmesiyle, yiyecek müteahhitleriyle yapılan görüşmelerle, gemideki yüklerin kârlarıyla, Şirket'in yolsuzluğu saptanan bir hissedarına ya da dürüst davranmayan bir simsara karşı açılacak davalarla ilgili her şeyle, kanal boyunca yapılan basit bir gezintiyle olduğumuz kadar içli dışlı olmuştum.

20 Kasım

Rotterdam'a gemiler geldiğinde oraya giden babama eşlik etmek beni çok sevindirir, çocukluk gururumu okşardı. Rotterdam limanı bizim Delft kentimize aitti ve Şirket'in gemileri Batavia'ya, Surinam'a, Hindistan'a, Çin'e, Japonya'ya ya da Afrika'ya gitmek üzere buradan kalkar, yine buraya dönerlerdi. Bundan daha büyük sevinç duyduğumu anımsamıyorum. Yolculuk hazırlıkları sırasında bayram ederdik, yolculuğun konforsuz oluşu da bu serüvenin bir parçasıydı.

Yolda sarsıla sarsıla ilerleyen kiralık arabanın penceresinden iki kent arasında uzanan geniş ovaların görünümü hoşuma giderdi. Bu sırada bakışınız buğulanır ve toprakların nerede sona erdiğini bilemezsiniz. Böyle can-

landırıyordum gözümde denizi, kıyıların açıklarında, gökyüzü ve okyanus arasındaki ahşap tekneleri içinde öfkesinden korkulacak, ama görkemine hayran olunacak denizcileriyle.

Okyanusun habercisi ağır ve geniş uçuşlarıyla ilk ortaya çıkan iri martılar beni ürpertiyorlardı. Çığlıkları da sanki denizin bir simgesiydi. Bunların denizcilerde yalnızca korku ve nefret uyandırdıklarını biliyorum; denizciler ölüp de etleri eriyinceye ya da köpek balıklarına yem oluncaya kadar dalgaların içinde yuvarlanan meslektaşlarının ruhlarının taşıyıcısı gibi görürler bu kuşları; genelde denizde boğulan insanların ruhunun bu beyaz ve gri kuşların içine sığındığını düşünürler; gemilerin etrafında görünmeleri bir uğursuzluk belirtisidir, adamların içine büyük bir korku salar. Mezarının ancak uzak bir denizin karanlık ve buz gibi soğuk sularının yalnızlığı içinde olacağı düşüncesi en güçlü, en pişkin ruhu bile ürkütür.

Her akşam, insanı diriltip canlandıran hoş bir ateş ve hizmetçilerin içine koydukları tandırla ısıtılan kuştüyü bir yatak bulacağından emin, karada yaşayan biri olarak, bu korkuyu anlıyor, ama paylaşmıyorum. Bu kuşların boğuk çığlığı benim kulaklarımda bambaşka bir yankı yapıyor; ama bu, kendime sakladığım bir düşünce.

Bilgelik sanırım budur; ölüm korkusu sık sık bizleri de etkilediğine göre, denizcileri inançları yüzünden incitmemeyi bir görev biliyorum. Hem bu insanlar herkes-

ten daha iyi bilirler ki güneşin her gün yeniden doğuşu onlar için son doğuş olma tehlikesini taşır.

Deniz, gemiler, liman ve bunlarla ilgili işlerle uğraşan insanlar, dolu rıhtımlar, yuvarlanan fıçılar, yük arabaları üstünde istiflenmiş sandıklar, katır sırtına bağlanmış torbalar, bütün bunlar beni son derece coşturuyordu.

Bir geminin denizde on sekiz yirmi ay kaldıktan sonra seferden dönüşü çok önemli bir olaydır. Sefere çıkışlarıysa bambaşkadır. Hoşnut görünmek ve mürettebatı kaygılarımızla tedirgin etmemek gerekir. Denizciler hayatlarını bu gibi seferlere bağlarlar; bizim için böyle bir şey söz konusu değildir. Deniz kazası ve evvel Allah! Uzun süre, yelkenler artık göze görünmez oluncaya kadar gözler ufuğa dikili durumda, öylece kalınır; umutlar tükenmese de yürekler daralır. Umutlar ve belirsizlikler orada sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Denizin durumu, düşman gemiler, İngiliz, Portekizli ya da Fransız korsanlar, gemide bir salgın, Şirket'in kokuşmuş acenteleri en sık görülen tehlikeler arasındadır. Kaptanlarımız bir acentelikte Fransız ya da İngiliz şirketleri tarafından bir kahvenin, bir kakaonun ya da bir porselenin kalitesi üzerinde hile yapmak üzere parayla tutulmuş dürüst olmayan adamlara karşı korunmuş değildir. Kimi zaman, tütün ya da zencefil gibi mallar bize denizde uzun süre kaldıkları ya da gerekli önlemler alınıp ambarlanmadıkları için bozulmuş olarak gelirler.

Tehlikeler pek çok, düşünülebildiğinden daha çok; ama döndüğünüzde, bu düşüncelere de yer yoktur artık; bilirsiniz ki deniz güzeldi, rüzgârlar elverişliydi. Şimdi eğlenme, neşelenme zamanıdır.

Yılda üç kez yapılan seferleri anımsıyorum, Noel seferi, ilkyaz seferi ve aylarca süren hazırlıklardan sonra güz seferi.

Siklonları, kasırgaları, fırtınaları korkusuzca karşılamaya hazır, yelkenlere manevra yaptıracak ve acenteliklerimizde hakkımızı gözetecek sayıda denizci ve askerden oluşan mürettebatıyla denize açılacak durumda bir gemiye sahip olmak gerekir. Mürettebatın sayısı makul ölçüde olmalıdır, çünkü her denizcinin bir maliyeti vardır, bu bedeli de armatör öder.

Gemideki yükün geleceğini, bu yükü satmanın en avantajlı yollarını da düşünmek gerekir; herkes bu işten en büyük kârı elde etmek ister; bu konuda yapılan tartışmalar kavgaya yol açar. Sefere çıkmadan önce hiç unutulmaması gereken işlerden biri yiyecek içecek ikmalidir. Bu kadar çok sayıda insanın aylarca denizde aç susuz kalması düşünülemez. Gemi zabitleri yiyecek içeceklerini kendileri sağlarlar, tayfaları beslemek de armatöre düşer.

Babam beni Şirket'in merkezine gelip kendisine yardım ederek memurları tarafından hazırlanmış siparişleri denetlemekle görevlendirdi. Mürettebatın ve hastaların yiyecek içecekleri ile ile ilgili listeleri yeniden gözden geçirecektim. Hastaların yiyeceklerine "dirilticiler" deniyordu; bunlar tuzlu tereyağı, yumurta, yemleriyle birlikte canlı tavuk ve koyunlardan oluşuyordu. Ayrıca acentelik-lerimizde görevli vatandaşlarımıza gönderilen malların listeleri de vardı; bu insanlar tuzlanmış et, un, şarap ve likör beklemekte idiler.

Aile ocaklarından uzakta, çoğu zaman pek sevimli olmayan yerlere, iklimlere giden bu insanlara gemide nasıl davranılacağının biraz benim gösterdiğim dikkate bağlı olduğunu düşünmekten gizli bir tat alarak bu görevimi elimden geldiği kadar iyi bir şekilde yerine getiriyordum.

21 Kasım

O ocak ayını anımsıyorum, ilkyaz seferi için hazırlık yapıyorduk. Ancak on beş yaşımdaydım ve babamın verdiği görevi büyük bir sevinç içinde yerine getirmeye çabalıyordum. Görevim mal veren müteahhitlerle ilgili belgeleri yeniden gözden geçirmekten ibaretti.

Bir gün, kimi malların iki ayrı sayfada, üst üste iki kez gösterildiğini görünce şaşırdım. Durumu babama bildirdim, o da gelip yüklenen yiyecek içecekleri artan bir dikkatle kontrol etti ve iki kez gösterilen malların gerçekten sipariş edilmiş olduklarını ve bunların bedellerinin ödenmesi gerektiğini, ancak teslim edilmediklerini ortaya çıkardı. İlk siparişin ikinci kez gösterildiği sayfa yok edilmişti. Babamın hemen yaptırdığı bir inceleme sonucunda

bu siparişlerle görevli memurun böylece bu yiyecek içecekleri kendisine mal edip birkaç ay sonra sattığı anlaşıldı. Adam haksız yere kazandığı paraları geri verdi ve kovuldu.

Şirket'in merkezinde, bu işin ortaya çıkarılmasında bir payım olduğu öğrenildi. Çok genç bir kız olduğum için memurlar genelde bana karşı nazik davranıyorlardı; oysa artık "Hanım kız" olmuştum, dolayısıyla bu davranışları değişmişti, onlardan yalnızca saygı görüyordum. Bu saygı korkudan ileri geliyordu, anlıyordum. İlk kez bu duyguyu esinliyor, buna da çok şaşırıyordum. O gün bu gündür buna alıştım ve bu beni artık tedirgin etmiyor.

Kısa bir süre sonra, bir akşam Şirket'in Oude Kerk Kanalı üzerindeki merkezinde babamla yalnız kalmıştık. Babam bana ciddi bir tonla şunları söyledi: *Sizi kutluyorum Magda, size teşekkür de ediyorum. Uyanık ve dikkatli davrandınız. Bu size, bizim durumumuzu kıskananlar bulundukça, kim olursa olsun, kimseye güvenmemeyi öğretsin. Yumuşak yürekli olduğunuzu biliyorum, bu da ben babanızı sevindiriyor, ama şirketimizin çıkarlarına en uygun şekilde, her zaman böyle davranmanız gerekecek. Ticaret kimi zaman güçtür. Soyumuzdan gelenlere karşı duygularınızın yumuşaklığını, sizinle aynı değerde olanlara karşı da saygınızı hiç eksik etmeyin. Tanrı'dan korkun, kendini Tanrı yoluna vermiş din adamlarına saygı gösterin. Geri kalanlara*

karşı da hiçbir zaman ihtiyatı elden bırakmayın, hiçbir şeye boyun eğmeyin. Yoksa hemen parçalanırsınız.

Babam burada durdu, ayağa kalkıp kanalın üzerine çökmekte olan sise uzun süre baktıktan sonra üç kollu büyük bir şamdanla aydınlatılan çalışma masasına döndü ve ekledi: *Bundan böyle her hafta burada benimle birlikte olacaksınız. Yarından tezi yok, anneniz size çocukluğunuzdan bu yana sizin için saklanmış olan inci kolyeyi verecek. Size bir dantel yaka da sağlayacak, ayrıca uzun bir eteklik yaptırtacak. Bugünden başlayarak, artık çocuk değilsiniz. Şimdi, gelin Magda, evimize dönüyoruz.*

Kanal üzerine çıktık, adamakıllı yağmur ve rüzgâr vardı. Kısa pelerinim birkaç saniye içinde ıpıslak oldu. Babam kahverengi yünden kolsuz paltosunu çıkarıp beni onunla baştan ayağı sardı. Paltosunun kumaşının altından, omzuma koyduğu elinin sıcaklığını hissediyordum. Bu, sevgi belirten bir davranış mıydı yoksa son zamanlarda güçlükle yürüdüğü için, kolay yürüyeyim diye bana mı dayanıyordu, bilmiyordum.

Tam da bu anda, birbirimiz için bütün evreni temsil ettiğimizden emindim. Yanağımı eline dayadım; artık başka hiçbir şey istemiyordum. Mutluluğun başka bir tanımı yoktu.

23 Kasım

Babam bir gemiye geldiğinde, kaptan ve mürettebat tarafından mevkiine uygun şekilde saygıyla, bir prens gibi karşılanır, sonra sıra kendisine gemi jurnalinin verilmesine gelir. Bu jurnale seyir sırasında meydana gelen tüm olaylar, hava durumları, hastalıklar, onarımlar, deniz akıntıları, yanaşılan kıyıların şekli, karşılaşılan hayvanlar ya da kuşlar kaydedilirdi. Yine bu jurnalde kimi zaman açıklanması güç olan şeyleri gösteren resimler ya da bize çok uzak yabancı törelerin, geleneklerin betimlemesi de bulunur. Ben böylelikle Bali'de kralların on iki yaşında ilk evliliklerini yaptıklarını ve yirmi yaşında eşlerinin sayısının iki yüzden az olmadığını öğrendim!

Bu defterlerle gözlerim yanıncaya, uykusuz kalıncaya kadar, ömrüm boyunca hiç tanımayacağım bu yerlere gitmiş gibi, az saatler mi geçirdim! O anlarda, yazgıya beni dünyaya kız olarak getirdiği için az mı lanet okudum!

Daha sonra sıra yiyip içmeye geliyordu. Sedefli, fildişi ya da limon ağacı kakmalarla süslü abanoz bir sandıktan çıkarılan kehribar renginde alkollü içkiler kristal bardaklarda servis ediliyordu. Bana bir prenses gözüyle bakılıyor, dolayısıyla bir prensesmişim gibi saygılı davranılıyordu. Nedenini iyi anlamasam da bu davranış biçimi hoşuma gidiyordu. Herkes hoşuma gitmek, beni eğlendirmek, bana pastalar, bir bardak şurup ya da bir fincan sıcak çikolata ikram etmek için yırtınıyordu. Konuşmalar uzuyor, kristal şişeler masanın çevresinde dolaşıyor, denizciler daha yüksek sesle konuşuyor, pipo tüttürüyordu.

Sıcaklık boğucu hale gelmişti. Beni dışarıya çıkarttılar. Ve ben gemiyi gezdirmekle görevli bir deniz zabitine emanet edilmiştim.

Bu beklediğim bir andı. Geminin köprüsü üstünde koşmak, her yana inip çıkmak, geçitleri, kaptan köprüsünü keşfetmek, geminin ön tarafına gitmek, dümeni kullanmak, pusulaları incelemek, topların çeliğine dokunmak, lombarları, gemi direklerini saymak, halat to-

marlarının üstünden atlayıp geçmek, her yelkenin adını sormak, gemi ambarlarını, mutfakları dolaşmak, her ambarı görmek ve bilmediğim kokularla sarhoş olmak; bütün bunları yapmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Bir gün bir tayfa bana ayakta kucağında tuttuğu küçük bir maymunu gösterdi; ben de onu alıp tutmak istedim. Ürken hayvan kendini savunmak için beni tırmalamaya çalıştı, çabucak bir gemi direğine tırmandı ve orada kımıldamadan öylece kaldı. Tayfa kırbaçlandı, çünkü benim genç bedenim kutsaldı ve böyle bir tehlike ile karşı karşıya bırakılması düşünülemezdi.

Korkmuş, sersemlemiş, kendimden geçmiştim. Bunun hiçbir zaman bitmemesi için dua ediyordum. Köprüden rıhtımlar üzerindeki çalkantıyı, bağırmaları duymak, geminin karnındaki tüm zenginliklerin temkinlice boşaltılmasını, zırhlı başlıklı, ellerinde baltalı mızrak olan askerlerin koruduğu ambarlara gönderilişini seyretmek beni sarhoş ediyordu. Malların çalınmasından, yangından korkuluyordu. Darius'un altınlarının, Kral Sü- leyman'ın altın madeni ocaklarının daha iyi korunmuş olduklarını sanmıyorum.

Babam konuşmaları bitince beni çağırtıyordu. Üstlerinde gümüş düğmeli, işlemeli tertemiz yakalıklı koyu renkli merasim üniformaları içinde, geminin borda iskelesinin çevresinde büyük bir saygıyla toplanmış, dimdik duran gemi zabitlerinin bizi selamlamalarıyla gemiden ayrılıyorduk.

Evden, annemin o sofuca üzüntülü halini görmekten, mendil kenarlarını işlemekten, peçeteleri saymaktan, sökük ve yırtık kumaş, çamaşır dikmekten, kadınların birlikte olduklarında takındıkları, çoğu zaman konuşmak yerine geçen tüm o kasıntılı havaları seyretmekten uzaktım. Hoşnuttum. Yaşıyordum. Hem de nasıl!

İlk kez regl olmamla birlikte ister istemez yetişkin bir kıza dönüştüğüm için, mürettebatın yarı alaylı yarı kaygılı gözleri önünde köprüler üstünde, elimde berem, düşmekten sakınmaya her an hazır durumda, o delice koşmalarıma son vermek zorunda kaldım.

Ticaret ve gemiler hakkında bilgi sahibi olduğum için, artık babamla birlikte deniz zabitlerinin oturma ve yemek odasındaki iş konuşmalarına katılıyordum. İşte, o zamanlar *Raven* adlı geminin ikinci kaptanı olan Pieter Van Bayeren'in bakışıyla böyle bir günde karşılaştım.

Ömrümde ilk kez titredim.

Tüm dönüş yolculuğu sırasında kendi kendimi yedim bitirdim. Böyle bir alışkanlığım yoktu. Babam benim he-nüz bilmediğim şeyi keşfetmişti. Birkaç hafta sonra Pieter'i yeniden gördüm; *Raven* gemisinin kaptanı ile Delft'e gelerek, evimize çok yakın olan, Oude Delft Kanalı üzerindeki Şirket merkezine bazı bilgiler vermek üzere uğramıştı.

Daha sonra, gelip beni görmek için babamdan izin istediğini öğrendim.

Klavsenimin başına oturmuş, Amsterdam'lı müzisyen Sweelinck'in bir parçasını prova ediyordum; kendimi tümüyle akorlarıma, arpejlerime, parmak gezdirişlerime vermiştim ki bu sırada yaşlı Antje gelip bana güzel giyimli genç bir beyefendinin annem ve babamla görüşmekte olduğunu haber verdi. Benim de aşağıya inmem isteniyordu. Ev içinde giydiğim bir başlık ve eteklikle, hazırlanmadan, ne yapacağımı bilmez durumda, benden ne istendiğini de bilmeden ortaya çıktım. Yeni bir müzik hocası, bir resim hocası, bir giysi için ölçülerimi almaya gelmiş bir terzi mi söz konusuydu? Neden bana önceden haber verilmemişti?

Ayaklarımın dibinde uyumakta olan gözleri iki renkli beyaz kedim Kar gördüğü düşten ayılarak anlaşılmaz bir hızla ansızın yerinden fırladı ve kuyruğunu dikerek, beni neredeyse düşürecek gibi, ara sıra başını çevirip, sanki beni acele etmeye isteklendirircesine, o yarı yeşim taşı yarı gök mavisi bakışlarından birini bana fırlatarak, merdivende önümden gidiyordu.

Siyah beyaz mozaik döşemeli o odayı, koyu renkli mobilyaları ve üstü damasko çiçekli ağır halıyla kaplı ma-

sayı gözümün önüne getiriyorum. Herkesin gözü benim üzerimdeydi; önemli bir şeyin söz konusu olduğunu anladım.

Pieter yeniden geldi, Judith de benim gitgide artan sıkıntılı halimle alay ediyor; bir ceketi, bir kurdelayı ya da bir basma fuları seçmek için uzun süre duraksadığımı, seçip hemen sonra da fikir değiştirdiğimi görünce gülmeye başlıyordu.

26 Kasım

Birkaç ay sonra, Pieter'in yakında başlayacak Noel seferi sırasında *Haarlem* gemisinin kaptanlığına getirilmesine karar verildi. *Haarlem* ambarlarları Kanton'daki büyük gemi acentelerinden sağlanan ipekli kumaşlar ve kuşlarla, çiçeklerle süslü kıymetli porselen eşya yükleyip dönmek üzere Çin'e doğru yol alacaktı.

O zamanlar, İmari kıyısından gelen, yarı saydam beyaz bir fon üzerine işlenmiş, çok nazik bir eşya olduğu için de "kan ve süt" adı verilmiş altın sarısı ve mercan renginde motifleriyle sofra takımları pek rağbet görmekteydi. Bu tür takımların getirilmesi çok büyük önem taşıyordu; babam da bundan büyük bir kâr elde edeceğini umuyordu, ama bu gibi ülkelerde, ticari gö-

rüşmeleri yürütmek kimi zaman güç oluyor, bu da beklenilenden daha çok zaman alıyordu, çünkü İmparator destekli tüccarlar zorla kendi yasalarını kabul ettiriyorlardı.

Batıdan gelen malları satın almak ve Çin'de yapılmış malları da satmak bu Çinli tüccarların tekelindedir. Mal teslim etmeyi geciktirmekte ve gemi mürettebatını haftalarca onlara kiraladıkları evlerde yanlarında karargâh kurmaya zorlamakta ustadırlar. Aşırı istekleri körüklemeyi ve bizim Birleşik Eyaletlerimizden, Fransa'dan, İngiltere'den gelen gemiler arasında rekabeti sağlamayı bilirler. Bu gemilerin her birine olmayacak vaatlerde bulunurlar, ama aslında tüm gemileri bu işte önemli lütufların söz konusu olduğuna inandırararak onlara aynı vaatlerde bulunur, böylece en çok tutulan mallarına en yüksek fiyatın ödenmesini sağlarlar.

Bunlar ticaretin krallarıdır ve herkes, her ne kadar canı sıkılsa da, onların davranış biçimlerine boyun eğmek zorundadır. Gemi zabitlerinin, daha sonra, her malı dikkatlice kontrol etmeleri gerekir, çünkü gemilerin son ge- lişlerinde, bugün Avrupa'da herkesin iştahını kabartan o beyaz ve mavi porselen parçalarda bir sürü kusur gözlendi.

Orada fırınlar gece gündüz pişirme işini yapar; kent sanki insanın kafasında kurabildiği cehennem düşüncesindekine benzer bir ateş ocağı gibidir, ama malların

ne yapımında ne de boyanmasında gerekli özen gösterilir.

Alıcılarımız bu durumdan yakınıp, kendilerini tüm hoşnut etme çabalarımıza karşın, daha düşük fiyatlar istemek için bunu bir bahane olarak gösterirler. Bu yüzden yapımı değişik mallar almayı arzu ederdik, ama o zaman da bu iş aylar sürerdi. Kesin inancımız buydu.

Pieter ile bana gelince, eğer kararımızda bir değişiklik olmazsa, onun dönüşünde nişanlanacaktık. Benden bu konuyu düşünmem isteniyordu.

30 Kasım

İnsanın yazgısı bir anda belirlenir ve bir yaşamın tüm akışı bu ana bağlı olur. İsteğim dışında evlenmeyeceğimi biliyordum, ama ne istediğimi de bilmiyordum; bu evliliği düşünmek için daha yirmi aydan fazla bir sürem vardı. Pieter ise çoktandır biliyordu.

Gider gitmez eksikliğini hissettim onun. Sabırsızlık ve düşler içinde yaşadım. Çoğu zaman beni hiçbir şeyle ilgilenmez, bulutlara ya da kuşlara gülümser durumda buldular. Ayrıca, yırtılan bir çorap, kaybolan bir mendil yüzünden kapris yaptığım, ağladığım görülüyordu. Değişmiştim. Aşıktım, bu durumum böyle nitelendirilirdi.

Pieter servet sahibi değildi, zenginliği yalnızca üniformasında ve gemi zabiti sandığındaydı, ama La Haye'deki ailesi iyi bir üne sahipti. Surinam'a uğradıkları sırada, beni sevindirmek için oradan kırmızı ve yeşil renkli bir papağan getirmişti. Bu kuş beni büyüledi, arkadaşım oldu, ama arkadaşlığı onu çok soğuk bir kış sabahında kaskatı buluşuma kadar sürdü. Ona bağlanmıştım ve onun için son çocuk gözyaşlarımı döküyordum.

Güzel bir nişan törenimiz oldu ve babam o günden başlayarak Pieter'e boşuna beklediği oğlu gözüyle bakmaya başladı. Pieter bu seferden döndükten sonra, bel bağlanamaz, çok riskli o denizlere artık açılmayacaktı. Babam onu işlerine ortak edecek, sonra zamanı geldiğinde yerini ona bırakacaktı. Ben ticaretle ilgili her şeyi öğrenmiştim; bunun da bize yararı dokundu.

Onun seferden dönüşünü izleyen yılda karı koca olduk. On dokuz yaşındaydım. Tensel istek denen şeyi keşfetmiştim. Söylemek doğru olmasa da, bu keşif sayesinde tatmin olduğumu açıkça söylemeliyim. Bir kadının kocasından beklemesi gereken şeyi bilmiyordum, ama bedenlerimiz geceye özgü o işlerin eşsiz gizemli havasından çıkar çıkmaz, onun yanında uykuya dalmaktan duyduğum haz bana yetiyordu.

Kanalın kıyısında bir eve yerleştik. Bu ev bana çok büyük göründü. Seslerimiz her odada yankı veriyordu;

halılar ve duvar kaplamaları gelince bu yankılanma kesildi.

İşte, hayatımın, kararmadan önce, bana o kadar hoş göründüğü bu odada resmimin yapılmasını istedim. Bu odada, soluk güneş ışığının gelip de yere tatlı bir sıcaklık yayarak anlaşılmaz geometrik şekiller çizdiği saatlerde.

5 Aralık

Bir gürültü duydum. Catherina'nın odasından geliyordu sesler.

Catherina benim büyük kızım. Şu sırada kardeşi Elisabeth ile kavga ediyor.

Kuşkusuz bir kemer, bir kurdela ya da kaybolmuş bir tarak davası söz konusu. Şurası bir gerçek ki kızlarımın kavga etmesinden hiç hoşlanmıyorum.

Çoğu zaman sözcükler düşüncenin önüne geçer ve onları durdurmakta çok geç kalırız; okları yaralamıştır, yaranın kapanması da zaman alır.

Catherina güzel, çok güzel bir kız, ama katı yürekli. İlerde evini yönetmeyi becerecek, ama evdekileri de yıldıracak.

Herkes ondan korkacak, ama kimse onu sevmeyecek. Aklı yalnızca süsünde ve önünde kendini hayranlıkla seyrettiği aynasında. Bu durum babasını öfkelen- diriyor, çünkü adam bu kibirlilik gösterilerini kınıyor, haksız olarak da bu kusuru benim yüreklendirdiğimi sanıyor.

Catherina şimdi on yedi yaşında, evlenme çağına da geldi. Voldergracht Caddesi'nin önemli iş adamlarından Joos Van Ostade'nin ve eşi Maria'nın büyük oğullarının duygularını açığa vurmasını bekliyoruz. Gençler birbirlerini beğeniyor gibi görünüyorlar, delikanlının anne babası da bizim gibi iki aile arasında bir yaklaşma olacağına seviniyor.

Catherina evleneceği adamı deliye çevirecek, adam da onun kaprisini tatmin etmek için dünyayı dolaştıktan sonra onu yüz kez lanetleyecektir. Bir köpek yavrusu, bir altın zincir, bir el kürkü, kış ortasında meyve mi isteyecektir?

Bunların tümüne sahip olacaktır, ama bunlar da hiçbir zaman ona yetmeyecektir.

Onun mutlu olmasını diliyorum, çünkü o benim etimin bir parçası; gelip bebeğiyle bana sokulduğu zamanlar çok uzakta kalmadı. Hayatı olduğu gibi kabul edip bununla yetinmesini dilerim. Bunun uzun, kimi zaman da acı bir çıraklık dönemi vardır, biliyorum.

Bugün dünya ona istediği şeyi borçlu. Bana karşı saygılı ve sevecen davranıyor, ama dışarıda kibirlilik göstermesini sevmiyor ve bunu sık sık onun yüzüne vuruyorum; bu benim görevim. Davranış biçimi beni üzüyor; insana bu kadar az düşkün bir yüreğe nasıl sahip olduğunu bilmiyorum.

Kısa bir süre önce, bizim genç topal hizmetçimiz Sarah ile ilgili üzücü bir olay meydana geldi.

Sarah evimizde birkaç aydır çalışıyor; yaşlı hizmetçimiz Geertje'nin uzaktan akrabası. Geertje çabuk yorulduğu ve artık dinlenmeyi hak ettiği için Sarah da ona yardım ediyor.

Sarah hâlâ neredeyse bir çocuk. Sakat oluşuna karşın neşeli, canlı görünüyor, kendisinden hoşnut kalınmasından başka bir dileği de yok. Ev işlerinde, mutfakta yardımcı oluyor. Bir bacağı çok kısa olduğu için bayağı topallıyor, ama buna karşın yürümeyi beceriyor.

Benim resmimin bulunduğu tabloda, dip tarafta başında başlığı ve önlüğü ile yerleri silerken görülüyor. Onun da bu tabloda yer almasını istedim, çünkü çirkin ama neşeli bu çocuğu seviyorum; o da evimizin bir insanı.

Geçen gün Catherina, istediği serinletici bir içkiyi geç getirdi diye onu payladı; o da dövüleceğinden kor-

karak, kendini savunmak için yana doğru beceriksizce sıçrayıp yere düştü.

Catherina kahkahayı bastı, ama ben bundan utandım, hâlâ da utanıyorum. Bu olayı düşündüğüm zaman yüzüm kızarıyor. Bitkin durumda, ağlamakta olan Sarah'yı yerden kaldırdım. Yüzündeki dehşet ifadesini görmek insanı üzüyordu.

Ona burada korku, açlık, soğuk nedir bilmeyeceksin dedim. Vaktiyle kendi kızlarımı teselli ettiğim gibi onu da teselli ettim. Kılık kıyafetine biraz çeki düzen vermesine yardımda bulundum.

Catherina isteğim üzerine odasına çekildi, sonra ben de onun yanına gittim. *Efendimizin şu sözlerini unutma yavrum: "İçimizde en küçük olana yaptığınız bir kötülüğü bana yapmış olursunuz."*

Başka birçok kişiden ne daha aklı başında ne de daha iyiyim, ama anlıyorum ki zamanla dünyanın acıları insanın yüreğine dert oluyor, öyleyse var olan acılar için bir şey yapamıyorsak, hiç olmazsa bunlara başka acıları eklememeye çalışalım.

Duyduğum öfkenin etkisiyle Catherina'yı ertesi güne kadar odasına kapatarak cezalandırmak istedim. Sarah için, benden habersiz yapılacak bir misillemeden, kötü bir öç almadan, bir kabalıktan korkarak bundan vazgeçtim. Catherina o güzel alnını kırıştırdı, ansızın somurtkan ve

çirkin bir hal aldı. Diz çöküp elimi öptü, kucaklaştık. O anda, o güzel parlak gözleri, paylanmış bir çocuğun gözleri gibiydi.

Bunu anımsayacak mı? Anımsamasını var gücümle diliyorum. Ama tilkiye tavuk ya da tavşan olması öğretilebilir mi?

Gerektiği kadar sofu olmayan ben, onun yüreğinin acıma duygusuyla dolması için her gün dua ediyorum.

Kız kardeşi Elisabeth'in karakteri ise bambaşka. Her birine aynı derecede sevgi göstermeye çalışıyorsam da, Elisabeth'in karakterinin benim için büyük bir teselli kaynağı olduğunu kabul etmeliyim.

Yakında on dördüne basacak. Tatlı, sevimli bir çocuk. En büyük zevkim şarkı söylediği zaman ona piyanoda eşlik etmek; çünkü Tanrı ona olağanüstü güzellikte bir ses vermiş. Notaları bir bakışta doğru okuyabilmesi beni her zaman şaşırtıyor. İnsan tam da vücudunun ölçüsüne göre yapılmış, gerektiği gibi de bedenine uyan bir giysinin içine nasıl kolayca girebiliyorsa, o da, bir beste ne kadar güç olsa, aynı kolaylıkla bu besteyi okuyabiliyor. Akşam yemeklerinden sonra, aile konserlerimizi seven kimi dostlarımızla bir araya gelmeyi alışkanlık edindik. Bunlar beni neşelendiren anlar. Ansızın düşe daldığımda, herkesin kendisiyle olduğu gibi eşi dostuyla da tam anlamıyla barışık olduğu ve herkese karşı yalnızca hoşgörü ve sevgi

beslediği böyle eşsiz anları içeren bir yaşamı zihnimde canlandırıyorum.

Catherina bu müzikli akşam toplantılarına seve seve katılıyor. Lütfedip katıldığı zamanlar kız kardeşine klavsenle çok güzel eşlik ediyor. Çalışında ne tam bir incelik ne derin bir duygu var, ama parmakları oldukça usta; yandan görünüşü de çekici. O güzel bilek hareketlerine dikkat çektirmeyi, kulağa çok hoş gelen birkaç nota üstünde durmayı çok iyi biliyor. Bu hoş bir şey, ama müzik değil.

Son müzikli toplantımız sürerken, Catherina, duolarının ortasında güzel bir bölümü atlayarak Elisabeth'in canını sıktı. Oysa Elisabeth bu bölümü saatlerce prova etmişti. Elisabeth hiç bozuntuya vermedi ve elinden geldiğince eşliğe uyarak şarkıyı söylemeye devam etti. Kimse sesini çıkarmadı, ama ben nota defterinin sayfaları üzerinde elinin titrediğini gördüm.

Söylemesi beni üzüyor, ama Catherina'nın, şarkı okuyuşu insanları pek duygulandıran kardeşinin sendeleyip, her zaman gördüğü iltifatı yine görmesin diye bunu bile bile yaptığını söylemeden edemeyeceğim.

Kişiliğine yabancı olan her şeye karşı kayıtsız kalıp, bir müzik parçasında birkaç mözürün fazla ya da eksik olmasına pek aldırış etmemekle yalnızca kendi kendini avutmuş olacağına inanmayı yeğliyorum. Doğrusu bu, yıldızların hareketlerine kıyasla pek önemli bir şey değil

ama, Elisabeth uzun süre hazırlandığı bu aryanın en güzel bölümünü söyleyemediği için çok kızgındı. Bu duruma onun adına ben de üzülmüştüm.

Ondan kardeşine bir şey söylememesini rica ettim. Çünkü söylerse, Catherina bunu provaları kesmek için haklı bir neden olarak görürdü. İki kardeşin birbirini hep sevmesi benim için önemli; aralarında kızgınlık ya da düşmanlık olması kadar beni üzen başka bir şey yoktur.

Müzik içimizde oluşur; müzikle duygulanabilmek bir lütuftur. Müziğin yüreklerimizi ve mizaçlarımızı yumuşattığına seve seve inanıyorum.

Elisabeth'i avutmak için ona bir şeyi anımsattım. Bir gün, sesi beni o kadar duygulandırmıştı ki gözlerimin kenarlarında gözyaşlarım titremeye başlamıştı. Klavsende bana ait partiyi çalacağım zamanı atlamış, ama çabucak onun sesini yakalamaya çalışmıştım; o da bu yanlışımı görmüş ve bana gülerek sitem etmişti. Şöyle demişti: "*Anne, şarkım sizi partinizi unutturacak derecede dalgınlaştırıyorsa, eh, ben de artık şarkı söylemem.*" Neden Catherina da kardeşinin sesinden etkilenmiyor?

6 Aralık

Bana öyle geliyor ki erkek çocuklarını eğitmek daha kolay; başa pek dert olmuyorlar. En azından benimkiler böyle. Büyük oğlumuz Jan yakında on altısına basacak; her gün biraz daha babasının davranış biçimlerini örnek alıyor. Yüzü tıpkı babasının yüzü; ara sıra yüz ifadeleri de o kadar birbirine benzer oluyor ki bu beni şaşırtıyor. Örneğin, her türlü atlatmaya çalışmayı engelleyen ve ruhun en gizli yanlarını sorgular gibi görünen o dik dik bakış yok mu... Buna bir de o içten, o tatlı gülümseme ekleniyor. Pieter'in böyle gülümsemesi beni ne kadar heyecanlandırmıştır.

Jan gitgide daha güven verici oluyor, ticarete ve Şirket'in yönetimine karşı özel bir eğilimi var. Tartışmala-

rımıza dikkat ediyor ve çok yerinde sorular soruyor. Seven, dürüst ve sağduyu sahibi bir çocuk. Aile içinde kimi zaman sarfedilen biraz sert sözleri bir sözcükle yumuşatmayı biliyor. Sanıyorum, Pieter zamanı gelip de kendisine armatörlük mesleğini öğretmek istediğinde, işlerimizi öğrenmekte güçlük çekmeyecek. Her işte sakin ve sabırlı davranmayı bildiği için, bu işi de becerebilecek. Herkesin söylediklerini dinliyor, ama kendi düşüncelerini de söylemekten vazgeçmiyor ve sonunda tartışmayı istediği gibi yürütüyor.

Onun kendisine sevgi dolu ve açık yürekli bir eş bulmasını diliyorum. Duyarlı olduğunu göstermiyor, ama ben onun gizlediğinden daha duyarlı olduğunu biliyorum. Onu güzel bir kızın hoşuna gitmeye boşuna çalışırken mutsuz görmek beni çok üzer. Seçilecek eşin boyu posu yerinde, pek güzel vücutlu olması ömür boyu bir mutluluğun müjdecisi değildir. Dilerim, benim öğütlerimi dinler de, kötü bir evlilik yapmaktan kaçınır. Ama hiç belli olur mu? Kimi zaman insanın kanı kaynıyor, aklı başından gidiyor.

Hayatınızı paylaşacağınız bir erkeğe ya da bir kadına karşı gerçek duygular beslemek zorunludur gibime geliyor. Yıllar boyunca, aile yaşamındaki sıkıntılar...Bu duyguların azaldığını, sonra da yok olduğunu görmek tehlikesi büyük.

Ellerimiz ne kum ne de su tutar; eğer yüreklerimiz bir gün sevgiyle dolu olabilir gibi göründüklerinden daha çok sevgiyle dolmamışlarsa, onlar için de aynı şey söz konusudur. Jan, çok farklı ve çok daha ilgi çekici olan kardeşi Samuel gibi, anne yüreğimi sevgiyle dolduruyor. Bunun her zaman böyle olmasını isterim.

Samuel'in yalnızca çalışmaya, öğrenmeye, özellikle de astronomiye, matematiğe, Latince ile Yunancaya karşı özel bir eğilimi var. On üç yaşında olmasına göre çok bilgili görünüyor. Anımsayabildiğim kadarıyla, en çok hoşlandığı şey yanıma bir kitapla gelip oturmak ya da bahçede ilk gördüğü bir şeyi, bir kaplumbağayı, bir tırtılı ya da bir yuvayı bana göstermekti.

Müziğe yetenekli olduğunu gösteriyor, çok güzel de viyola çalıyor, ama tek başına çalmak istiyor, dinlenilmesinden hoşlanmıyor; bu yüzden bizim konserlerimize yalnızca izleyici olarak katılıyor. Aklımızın almadığı her şey üzerinde düşünmeyi seviyor. Odasının içine ne kadar yabancı değilse, yıldızlar haritasına da o kadar yabancı değil; bize anlaşılmaz, gizemli gibi gelen bir şey de onun için bir zevk kaynağı.

Bu benim gizlice hayran olduğum bir karakter özelliği, çünkü durmadan sormaya ilginç bir gereksinim duyuyor. Her şeyi öğrenmeye o kadar kararlı ve her şeyi

anlamaya o kadar istekli görünüyor ki, onun sürekli düş peşinde koşan biri olduğunu söyleyemem.

Bu öğrenme merakı böyle devam ederse, birkaç yıl sonra, ona en iyi profesörlerin ders verdiği Leyde Üniversitesi'ne girmesini öğütlemeyi düşünüyorum. Leyde'de kız kardeşimin yanında kalabilir; buna kız kardeşim çok sevinir, çünkü, yeğenini içtenlikle sever, Samuel'in varlığı da evine neşe katacaktır.

Peki, Frans nasıl bir adam olacak? Şimdilik o benim minicik yavrum, ona sahip olmak beni sevince boğuyor. Dünyaya getirdiğim ve bugün hayatta olan çocuklarımın en küçüğü. Tanrı onu korusun!

Oyun oynamayı, küçük köpeğini okşamayı seviyor, mutfakta kalmaktan da hoşlanıyor, çünkü yaşlı Geertje onu fazla şımartıyor. Onu düşünürken dudaklarımda bir gülümseme beliriyor. Ama ona karşı huzursuz bir sevgi besliyorum. Gabriel'in de aynı yaşta, dört yaşında bir soğukalgınlığından göçüp gittiğini unutamıyorum. Yıllar geçti, ama o acılı günlerin acısını sel gibi akan suları içinde alıp götürmedi.

Hastanın başında beklemekle, dua etmekle, onu güldürmeye çalışmakla, onun bir fincan et suyunu içmek ya da biraz sütlaç yemek istediğini görerek yeniden umuda kapılmakla geçen uykusuz günler ve geceler. Birkaç gün önce de yeni bir oyuncağını elinden bırakmayan, o kadar

neşeli bu çocuğun bedenini yaşamın terk ettiğini görmeye nasıl razı olmalı? Yaşam dolu bir aile ocağı birkaç saat içinde bir ölü evine dönüşüyor; içinde, gülmekten başka bir şey bilmeyen bir çocuğun cesedinin başında bekleyerek gecenin geçirildiği bir ölü evine. O zaman, taziye ziyaretine gelenleri, ne söylediklerini anlamadığınız o insanları karşılamak, onlara gösterdikleri ilgiye teşekkür borcunu yerine getirmek adına hafif bir yemek ikram etmeyi unutmamak için çaba harcamak gerekiyor.

Bugün Frans ne zaman öksürmeye başlasa ya da rengi kaçmış, iştahsız, neşesiz olsa hemen korkudan titremeye başlıyorum. Bu düşüncemi kendisine anlattığım Pieter Tanrı'nın dediği olur, bu yüzden önceden kaygılanmamalı diyor.

Bunlar bir annenin anlayamayacağı sözler, çünkü usa uygun da olsalar, hiç yatıştırıcı değiller. Ancak, kocamı çocuklarını kaybetmekten etkilenmediği için kınamam saygısızlık olur. Onu acı çektiğinden kuşkulanmayacak kadar haftalarca üzüntülü gördüm.

Çoğu zaman erkekler biz kadınların yüreklerinde ya da bedenlerinde neler olup bittiğini bilmezler; bir annenin düşünmeden sevdiğini ve her zaman yarından kaygı duyduğunu anlamazlar.

Kanalları buzla kaplayan ve herkesi kayak yapmaya çağıran kıştan korkarım. Gençlik yıllarımda ben de

kayak yapmayı çok severdim, keyif vericidir, ama çocuk taşımaktan vücudum o kadar genişledi ki bu artık pek becerebileceğim bir şey değil.

Frans'a kış mevsiminin büyük bir eğlence kaynağı bu oyunlara katılmasını yasaklamak kadar bunlara katıldığını görmek de bana güç geliyor. Döndüğünde bakışlarını fazla parıltılı görürsem, bunun hoşnut kalmasından mı yoksa ateşlenmiş olmasından mı ileri geldiğini bilemiyor, bu yüzden gecelerce uyuyamıyorum.

Geçen kış Geertje'nin köyünde bir felaket meydana gelmiş. Bana bu üzücü olayı bundan çok etkilenmiş olarak anlattı.

On yaşlarında gürbüz bir erkek çocuğu kayak yaparken altındaki buzlar kırılmış. Her şey çabucak olup bitmiş, arkadaşları yardımına yetişinceye kadar sulara gömülmüş. Ancak bir çığlık duyulmuş. Köyün erkekleri bütün çabalarına karşın çocuğunun cesedini annesine geri getirememişler. Sabahleyin kadının saçları beyazlanmış. Her gün gölün kenarına gidip ağlıyor ve karların içinde diz çöküp dua ediyormuş. Gece bastırınca, komşusu köylü kadınların onu çoğu zaman zorla evine döndürmeleri gerekiyormuş. Buzlar çözüldükten sonra bile kanal cesedi geri vermemiş.

Ben hiç olmazsa, hayatta kalanların acılarını yatıştıran ve onların sevdiklerine kolayca veda etmelerine yar-

dımcı olan zavallı davranışlar içinde ölü çocuklarımı mezara kadar götürmekle teselli buldum. *Tanrı verdi, Tanrı geri aldı,* diyor bize Eyüb.*

Bunu biliyorum. Ama derinliklerimden gelip de bana: "Tanrı, ne yazık ki, her zaman yüreklerimize acımadı" diye mırıldanan bir sesi durduramıyorum. Tanrı'nın sonsuz acımasına inanmak gerekirdi, çünkü o Eyub'e aldığını geri verdi. Belki ben çok az inançlı, onun bana yaptığı o kadar iyiliği çabucak unutan bir kadınım yalnızca.

* Kutsal Kitap, Eski Ahit, Eyub bölümüne (1;21) gönderme. (ç.n.)

7 Aralık

Pieter geçen ay benimle konuşmaya geldiğinden bu yana çektiğim acı aklımı başımdan alıyor, bu yüzden de acıma çare bulmakta güçsüz kalıyorum. Güz başında doğurduğum çocuk yaşamadı. Kız idi, adını da çarçabuk Johanna koymuştuk. Doğduğunda mosmordu, az kalsın arkasından ben de gidiyordum, çünkü doğum uzun sürmüş ve kan kaybetmeme neden olmuştu.

Ebe, kapkara kana bulanmış çamaşırlarımı değiştirmeyi düşünecek yerde, benim de kurtuluş umudum olmadığını sanıyor ve kendisi ile birlikte dua etmem için beni sıkıştırıyordu. Daha sonra ne olup bittiğini bilmiyorum, sanırım bayılmıştım. Ayıldığımda cansız gibiydim, ama korkulduğu gibi ölmemiştim, bitkindim ve ateşim vardı.

Ateşimin düşmesi ve hayata dönmem için uzun günler geçti. Geertje'ye ve Sarah'ya dayanarak odada birkaç adım atabilinceye kadar uzun süre yataktan çıkmamak zorunda kaldım. Birkaç adım ötedeki koltuğuma ulaşıp da oturabilinceye kadarsa tam bir saat geçmiş gibime geliyordu.

Az sonra başım dönüyor ve hemen güçlükle gidip yeniden yatağıma girmem gerekiyordu. Benzim o denli solukmuş ki kızlarım bana yüzümün başlığımdan ayırt edilemediğini söylediler. Beni içmeye zorladıkları baharatlı et suları da reçeller gibi midemi bulandırıyordu.

Artık işe yaramayan kendi sütüm beni bağırtacak derecede göğüslerimi sertleştirip acıtıyordu. Geertje gücünün üstünde bir çabayla onları bir bezin içinde iyici sıkıyordu. Böylece birkaç saat rahat edebiliyordum. Günler geçtikçe, karnımdan gelen kan yavaş yavaş kurudu.

Bir sabah kendimi daha güçlü hissettim ve saç tuvaletimin yapılmasını, giydirilmemi istedim. Haftalardır ilk kez sendeleyerek de olsa koltuğuma tek başıma oturmayı becerdim ve orada, sabahtan bu yana şöminede sürekli ateş yanmakta ise de, çok üşüdüğüm için, ayaklarım tandırın üstünde, birkaç saat kalabildim.

Hemen ertesi gün, Pieter'in beni ziyarete geldiğini haber verdiler. Pieter ciddi bir tavırla içeriye girdi ve yüzüme renk geldiğini söyleyerek iltifatta bulundu. Bir

sandalye yaklaştırarak gelip yanıma oturmasını istedim; ama kabul etmedi. Dışarıya çıkmak üzere giyinmişti.

Hanımefendi, sizinle önemli bir şeyi konuşmam gerekli, ama sözcüklerimi kurdelalarla süslemeyi bilmediğim için, sade bir şekilde konuşacağım. Kısa bir süre önce, sizi toprağa vermek zorunda kalacağımı sandım, oysa iyileşmeniz herkese bir mucize gibi göründü.

Size işlerimden söz etmeyi sevdiğimi biliyorsunuz, denizcilik konularındaki düşüncelerinize ve bilginize çok önem veririm. Sağduyu sahibi ve becerikli bir kadınsınız; bu da benim için çok önemli.

Aldığım bir kararı size bildirmeye geldim. Artık birbirimizi karı koca gibi görmeyeceğiz. Birlikte hiçbir cinsel ilişkide de bulunmayacağız. Başka bir gebelik sizin için ölümcül olabilir. Geride beş güzel çocuğumuz var, onlarla mutlu olalım.

Artık size yaklaşmak hevesine kapılmak istemiyorum. Bu yüzden bundan böyle bu odaya girmemeye karar verdim. Burası sizin odanız olarak kalacak. İşlerimiz için sizden eskisi gibi sırdaş ve danışman olarak yararlanacağım. Sizi yine kaybetmek rizikosuyla karşı karşıya bırakmayı da hiç istemem. İşte böyle karar verdim; bu konuyu da bir daha açmayacağız.

Pieter eğilip elimi dudaklarına götürdü; başkaca bir şey söylemeden de odadan çıktı.

Bu sözler beni çok büyük bir şaşkınlık içinde bırakıyor, çünkü bir yandan hayatımı koruyorsa da yüreğimi yok ediyor; bütün gün, bütün gece aklımdan çıkmıyor; her sözcük de bir bıçak ağzı gibi keskin; Pieter'i bana olan sevgisinden ya da çıkarından uzaklaştıran şeyin ne olduğunu boş yere bulmaya çalışıyorum.

Belirsizlik ya da karşı koymam olanaksız korkunç bir yanıt alacağım korkusu içimi kavuruyor. Bu da bana soluk aldırmıyor.

Evdeki yaşantım eski akışına döndü; vaktiyle içinde olmakla övündüğüm bu oda bugün mezarım. Akşamları buraya yüreğim daralmış olarak çekiliyorum, parmaklarım da, hâlâ klavsenin tuşları üzerinde gezinebildiklerinde çok üzüntülü havalar çalıyor.

Herkese hoşnut gibi görünmeye çalışıyorum, çünkü çocuklarımızın anne babalarının bu uzlaşmasından hiç haberleri olmamalı; ama bu bana ağır geliyor, akşam olunca da gücüm kalmıyor. Elimden geldiğince uzun süre çarşafların içine girme zamanını geciktiriyorum. Sarah bunların altına tandır koyuyor ama, yine de buz gibiler. Yazı takımının önüne oturmuşken gözlerimin kendiliğinden kapanmasını ve başımın sayfanın üstüne doğru düşmesini bekliyorum. Fakat yine o esnada toparlanıp geceye meydan okumaya karar veriyorum.

Kocama böylece karnımı ve hayatımı esirgediği için minnet borçlu olmalıyım. Erkeklerin çoğu zaman yapa-

bilecekleri kötülüğe aldırış etmeden, alacaklarına şahin, vereceklerine karga oldukları bilinirse, kocamın bu kararı mantıklı ve saygı belirtiyor.

Her zaman bunu kendi kendime yineliyorum, ama kendimi inandıramıyorum. Akılsızca davrandığımı biliyorum ama bir şey yapamıyorum. Benim yerimde başka bir kadın kendisine yalnızca tiksinti veren, soğuk karşıladığı bir işten kurtulduğu için çok mutlu olup içi rahat edebilirdi. Neden benim umutsuzluğa düşmem gerekiyor?

Kocam bundan böyle bir kibar fahişenin koynunda zevkini tatmin edecek, çünkü cinsel yaşamından vazgeçeceğini kabul edemiyorum, bu düşünce de içimi kemiriyor.

Uzaktan göze çarpmak için canlı renkli giysiler giyen, kokular sürünüp ağır makyaj yaparak istemeye istemeye hep gülen, birçoğu bir arada piyasa yerinin çevresinde gezinen o kadınları gözümün önüne getiriyorum.

Bunlar oralarda müşteri peşinde çalım satarlar ve kendilerini eğlendiren bir şey, sokakta harcadığı çabaya göre çok az bir sadaka isteyen zavallı bir viyel çalgıcısı ya da sendeleyen bir sakat gördüklerinde dirsekleriyle birbirlerini dürterler.

Kendimi incinmiş hissetmeden düşünemeyeceğim böyle sahneleri gözümün önüne getirmekten vazgeçmeliyim. Pieter'e de o kaba açık yürekliliğinden dolayı min-

net borçlu olmam gerekiyor. Açık yürekliliğinin arkasında belki belirtmek istemediği birçok duyguyu gizliyor ya da bunları dile getirmeyi bilemiyor. Bana bu konuda hiçbir şey söylemeden yine tümüyle aynı şekilde davranabilirdi, bunu biliyorum. Ama gerçekte hayatımızı paylaşanlar hakkında ne biliyoruz ki? Başkasının yüreği her zaman tam bir sır küpüdür.

Ancak şöyle bir gördüğüm, doğumundan birkaç saat sonra da hıçkırıklar içinde ölen bir çocuktan ötürü ve küçük bir otel odasının ya da bir meyhanenin arka salonunun alacakaranlığında bir miktar para ya da bir dantel mendil karşılığında hafifmeşrep kızları gücüyle onurlandıracak bir koca yüzünden yasa gömüldüm.

Bu üzücü ticaret sokaklarda gitgide çoğalıyor ve hizmetçi kızlar tavernalarda aralarında bundan alçak sesle söz ediyorlar. Eh, erkekler işte böyle; hep başka bahçeleri arzularlar.

Bu kadınları hor görmek ya da onlara acımak mı gerekir, bilmiyorum.

Onlar için gençlikleri yetenek, güzel omuzları da hazine yerini tutuyor. Bunlar artık yok olunca, açlık da onları vücutlarını bir tabak sıcak yemeğe ve bir bardak

şaraba satmak zorunda bırakınca, bu zavallı yaşantılarının sonu nereye varacak?

Kısa bir süre sonra Bay De Witte aldığı siparişin gereğini yerine getirmek üzere geldi. O an benim yalnızca sırtı dönük olarak resmimin yapılmasına karar verdim. Çünkü, artık cinsel istek uyandırmadığıma göre, ben de resimde görünecek yüz mü kaldı?

9 Aralık

Yıl sonunun gelmesini iple çekiyorum. Yakında Noel'i kutlayacağız; yüreğimi ve düşüncelerimi yatıştırmak istiyorum. Benim için her yıl bir neşe kaynağı olan bu umut verici kutlama bugün beni bunaltan bir kutlama olacak. Yaşam, hakkında daha önce sahip olduğumuz düşüncede tasarlanan yaşama benzemiyor; dolayısıyla bize yazgımızı kabul etmeyi bilmek düşüyor. Huzur bulmak için daha çok yol kat etmem gerektiğini biliyorum. Söylemeye çalıştığım bu sözler de zihnime hitap ediyor ama ne yüreğimi ne de vücudumu yatıştırıyor.

Yaşamımızın kimi anları işte böyledir, her şey bu yaşamı dikenlerle kaplamak için elbirliği ediyor. *Amsterdam* adlı geminin yaz başında yaşadığı dram beni büyük bir

şaşkınlık içinde bıraktı. Hâlâ bu şaşkınlık içinde çırpınıyorum.

Rotterdam'a gelmesi dört ay geciktikten sonra korktuğumuz bir gerçeği kabul etmeye karar vermemiz gerekti.

Amsterdam'dan sonra aynı rotayı izleyerek Afrika kıyılarından Surinam kıyılarına giden gemilerin tanıklıkları bizi çaresiz bu gerçekle karşı karşıya getirdi. *Amsterdam* yola çıktıktan kısa bir süre sonra Afrika kıyılarında fırtınaya yakalanarak battı. Bu fırtına birçok gemiyi yola çıkışlarını ertelemek zorunda bırakmıştı, o sırada denize açılmak çok tehlikeliydi.

Şirket'in Afrika kıyılarındaki acentelerinin düzenledikleri raporlara bakılırsa, kaptan Adriaen Oudermeulen Sürinam'a ulaşmak için çok acele etmiş gibi görünüyor. Adam normal ölçülerin üzerinde yüklediği mallarla yola çıkmış, kimse onu bu düşüncesinden caydıramamıştı.

Amsterdam'da Amerika'daki büyük İspanyol tarım işletmelerine gidecek yolcular da vardı. Bize benzeyen insanları Hindistan cevizi torbalarını ya da tarçın fıçılarını taşır gibi taşımanın doğru olup olmadığını bilmiyorum.

Hollandalı yolcular oralarda kadınların bizim gibi çığlıklar ve kanlar içinde doğum yaptıklarını anlatıyorlar. Bebekleri, renkleri dışında, bizim bebeklerimize benziyormuş; anlaşılan onları büyük bir özenle besliyorlar.

Hükümetimiz kendi topraklarında köleliği yasaklıyor, bilmiyorum neden bu işe başka yerlerde izin veriyor. Bana öyle geliyor ki Birleşik Eyaletlerimiz'de akla yatkın gibi görünen bir şey başka yerlerde de akla yatkın olmalı.

Mürettebaddan kurtulan olmadı. *Amsterdam*'dan az sonra yola çıkan *Liefde* adlı gemi hiçbir sandala, hâlâ su üstünde yüzen hiçbir şeye rastlamadı, her şey dibe batmıştı. Bunları düşünmek bile korkunç.

Pieter kaptan Oudermeulen'e çok kızdı. Kendisi de denizci olduğu için, ne rüzgârla ne suyla ne de insanların hayatıyla oynanmayacağını bilir. Yaptırdığı soruşturmadan üzülerek bilgi sahibi oldu.

Kaptanın büyük bir kumarbaz olduğunu, her yerde borçlandığını meydana çıkardık. Delft ile Rotterdam arasında, hayli florin borçlu olmadığı ne bir taverna ne bir kumarhane ne de bir randevu evi kalmış.

Yükler üzerinden elde edilebilecek en büyük kazancı hesap edip hemen prim ardında koşuyordu. Gemideki çok sayıda kişisel sandıkları, yalnızca kendi yararına satılmak üzere, şaşılacak miktarda eşya ile doluydu.

Bu, sürmekte olan bir uygulamadır; bütün kaptanlar bir sefer sırasında kazançlarını artırmaya, kendi hesaplarına ipek, basma gibi mallar ya da porselen eşya satın alıp satmaya çalışırlar. Bu yüzden yüzlerce tayfa, asker ve köle hayatını kaybetti. Bu iş bir kaptana yakışmıyor.

Kocamı hangisinin daha çok üzdüğünü bilmiyorum: Geminin kaybı mı yoksa bütün o insanların kaybı mı, kaptanın canice ihtiyatsızlığı mı yoksa insanları çay ya da kakao tanesi balyaları gibi satmayı düşünerek Tanrı'nın yasasına karşı mı davrandım diye duyduğu kuşku mu ?

Adam bu konularda da benim için hâlâ bir bilmece; geçen zaman da bu gizi çözmeme yardım etmiyor.

Rotterdam'dan Delft'e kadar birçok yerde, boğulanların ruhlarının huzuru için dualar edildi. Dul eşleri de mutsuzluklarının bedeli olarak bir miktar florin alacaklar, çünkü yoksulluk çabuk yakalarına yapıştı.

Yoksulluk bu kadınları çocuklarıyla birlikte dilenmek zorunda bırakacak, eğer hizmetçi olarak iş bulmazlarsa ya da gündelikçi olarak çalışamazlarsa. Herkes, yoksul olmalarından yararlanarak, onları ucuza çalıştırmayı deneyecektir. Bu para, bu şekilde bir kocayı, bir oğlu ya da sevilen bir babayı kaybetmenin acısı düşünülecek olursa, çok az.

10 Aralık

Şunu itiraf edeyim ki, Pieter'i, Şirket'in işleri söz konusu olduğunda, insan ticareti serüvenine yeniden kalkışmaması için sözümü dinlemeye ikna edebildim. Sanıyorum, *Amsterdam*'ın batması olayını Tanrı katında bir kınanma belirtisi olarak gördü; bu da onu ürkütüyor. Erdem kimi zaman çok tuhaf yolları izliyor...

Kentimizin kendisi bol bol fayans ve resimli porselen üretmeye başladığından bu yana, burada üretilip daha ucuza mal edilen şeyleri artık Çin'den getirmeye gerek kalmadı. Vaktiyle bizi servet sahibi yapan baharata gelince, bugün birçok kimse gidip bu ürünü getirmek için gemiler donatmayı düşünüyor. Amsterdam Borsası'nda geçen ay küçük hindistan cevizi artık hiç para etmiyordu.

Bize anlatıldığına göre, Hindistan'ın kimi yerlerinde bu baharatın çok büyük bir miktarı alıcı bulunmadığından yakılmış, tıpkı bizde Saint-Jean Bayramı sırasında yakılan odun, çalı çırpı gibi.

Bizim başka bir tür ticarete, çay ticaretine başlamamız gerektiğini düşünüyorum. Çay değerli bir ürün; doktorlar bunun hakkında çok iyi şeyler söylüyorlar; anlaşılan birçok hastalığa iyi geliyor.

Bugün bütün evlerde tadını çıkara çıkara içilmek, konuklara sunulmak istenen o içeceğin yapılmasını sağlıyor bu ürün. Hâlâ az bulunuyor ve çok pahalıya satılıyor; bu işe başlamanın tam zamanı olduğunu sanıyorum.

Bu yeni çılgınlık üzerine bahse girmekle yanılmayacağımı umuyorum, şirketimizin yazgısı söz konusu.

11 Aralık

Bizim denizlerde ve değerli eşyalar ticaretinde rakibimiz olan Hindistan Şirketi'nin Fransız yetkilileri bu sabah bize veda edip ayrıldılar. Düşündükçe beni hâlâ titreten bir olay meydana geldi az önce. Bu olayı burada hemen açıklamalıyım.

Adamlar korsan gemilerimizin kendilerini uğrattıkları zararlardan, ayrıca satılacak ve alınacak malların bulunduğu her yerde açtığımız acenteliklerin sayısından kaygı duydukları için bizimle görüşmek istiyorlardı.

Bir barış anlaşması ya da bir ticari anlaşma yapmak düşüncesi akıllarına gelmişti. Amaçları insan, gemi, mal ve para kayıplarını sınırlandırma konusunda bizimle anlaşmaktı.

Dört beyefendi geldi. Onları çok nazik bir şekilde karşıladık, çünkü, doğrusu, önerileri bizi ilgilendiriyordu, ama bunu onlara göstermek istemiyorduk. Fransızlar İngilizler kadar iyi denizci değiller, ama özellikle de porselen, kumaş ve yurttaşlarımızın şimdilerde pek düşkün oldukları kahve, çikolata gibi ürünlerin ticareti konusundaki tartışmalarda bayağı usta idiler.

İş ilişkilerimizin daha hoş bir havaya bürünmesi için, burada oldukları sırada, onları üç kez evimizde akşam yemeğine davet ettik.

Bizim mutfağımız, Fransızların sofra inceliklerinin yanında şöyle böyle, kaba kalır. Balık, börek, ezme, tavuk ya da hindi, soslu etler, pasta, badem kurabiyesi gibi yemekleri elimizden geldiğince hazırlayıp ikram ettik. Geri kalanı, Porto şarapları ve likörleri yanında ikram ettiğimiz bira ve ardıç rakısı umarım onlara yetmiştir.

Konuk ağırlamak hoşuma gidiyor ama itiraf edeyim ki, sofra örtülerini ve tabakları yerleştirmek için daha çok zaman harcıyorum, bunları güzel yemeklerle donatmak için harcadığım zamana kıyasla; Pieter de her zaman konuklarımızın karnı aç gitmelerinden korkuyor; bununla birlikte, kendilerine ikram ettiğimiz her şeyi beğenmiş gibi bir halleri vardı; belki de yalnızca nezaket gereği böyle davranmışlardı ama bana içtenlikli davranıyormuş gibi göründüler.

Beni üzen olay dönüşlerinden bir önceki gün başlamıştı. Yemekten sonra karşılıklı armağanlar vermiştik. Bize kaşmir şallar ve sofra üstüne süs için konulan çok güzel dekore edilmiş bsir porselen tepsi armağan etmişlerdi, biz de onlara lake sürülmüş değerli objeler vermiş, ayrıca onurlarına bir aile konseri düzenlemiştik; bu konser sırasında şaşırmış, hayran kalmış gibi göründüler.

Catherina akşam toplantısını bir dans havası ile açtı; klavseni birçok bilek hareketleri yaparak, başını hafifçe dikleştiren iç çekmelerle, baygın bir hal almalarla çalıyordu. Çalış biçimine duygu katıyormuş gibi görünüyordu; bu duyguyla dinleyenleri etkiledi. Her zaman olduğu gibi, onunkisi kusursuz bir aldatmacaydı. Bana gelince, ben de klavsende bir arya ve çeşitlemelerini çaldım. Sevdiğim bir tür bu; çünkü notaların sel gibi akışının altında aynı zamanda çok değişmiş, kılık değiştirmiş, ama yine de var olan ilk havayı yeniden bulmak hoşuma gider.

Herkesin karşısında çalmayı sevmem, parmaklarımın beni ele vermesinden ya da izleyicilerin sabırsızlanmasından korkarım ama Pieter çalmamı rica etmişti, çünkü o, benim uzun süredir çalmadığım bu değişik havayı seviyordu.

Sonra sıra Elisabeth'e geldi. O da konuklarımızın onuruna Fransız besteci Jean-Baptiste Lully'nin bir pastoral şarkısını, ardından yine onun *La Princesse D'Élide*

adlı saray balesinden bir havayı söyledi; kardeşi Samuel ise bu vesileyle ona klavsende eşlik etmeyi kabul etmişti, oysa bu her zaman yaptığı bir şey değildi.

Konuklarımızın en yaşlısı olan Ambert markisi ilk notalardan başlayarak dikkatli bir dinleme pozunda öne doğru eğilmişti, yüzü donuklaşmış gibi göründü. Elisabeth şarkısını bitirir bitirmez uzun bir sessizlik oldu; sanki hiç kimse bu sessizliği bozmak istemiyordu. Kırılan bir cam gürültüsü ve boğuk bir çığlık duyduk. Marki elinde tuttuğu içki bardağını öyle sıkmıştı ki bardak kırılmıştı.

Yarası çok kanıyordu; çabucak yerdeki cam parçalarını toplattım, yeri sildirdim. Benimle banyoya kadar gelmesini rica ettim; yarasını ve giysisini temizlemek için su getirttim. Elini sardım; bereket versin yarası oldukça hafifti ve kristal parçaları etinde kalmamıştı. Benzi pek solgundu, bana ancak teşekkür edebildi.

Müzik salonuna döndüğümüzde, bu beceriksizliğini bağışlamasını sahte olduğu adamakıllı belli bir gülüşle herkesten rica etti. Şarkıcı genç kızımıza yaklaşıp ellerini tuttu, hiçbir şey söylemeden onu alnından öptü. Çok heyecanlı görünüyordu. Yanındakiler onu uzun süre alkışladılar. Zavallı Elisabeth az önce neden olduğu olaydan dolayı çok sıkılmış gibi görünüyordu; yeni soğuk içecekler ve hafif bir yemek önererek onun yardımına koşmak zorunda kaldım.

İki genç kız ve erkek kardeşleri yeniden kutlandı. Pieter bana öyle tatlı tatlı bakıyordu ki böyle bakışını uzun süredir görmemiştim. Ambert markisi geri çekilmiş, kaygı verici bir ısrarla Elisabeth'e bakıyordu. Sonra konukların tümü izin istediler, dönmek üzere yola çıkmadan önce yeniden gelerek bizi onurlandıracaklarına söz vererek ayrıldılar.

Gerçekten de ertesi sabah, üstlerinde yolculuk kıyafetleri, kendileriyle yaptığımız barış anlaşmasından hoşnut bir halde yeniden geldiler. Pieter onlara bir akşam önce beğenmiş gibi göründükleri ardıç rakısından birkaç şişe ikram etti. Ambert markisi bana doğru dönüp Elisabeth'e bir armağan vermesine izin verip vermeyeceğimi sordu.

Bu izni verdim, o da avucunun içine nar çiçeği renginde küçük bir saten torba koyup içinden üstüne zarif zümrütler yerleştirilmiş bir altın madalyon çıkardı. Madalyon bir kadife kurdeleye takılıydı. *Bu madalyon bana annemden kaldı, dedi, onu hep sakladım. Bana dün akşam tattırdığınız mutluluğun yanında, küçük hanım, bu pek az bir şey. Hem zarif hem de yeteneklisiniz. Dilerim bunu Tanrının size verdiği ömür boyunca saklarsınız.*

Şükredin ki artık kendime bir eş arayacak yaşta değilim, yoksa çoktan sizinle evlenir, yalnızca benim için şarkı söyleyesiniz diye de sizi eve kapatırdım. Sizi bir daha dinleyeme-

yeceğimi düşünerek büyük üzüntü duyuyorum. Bu mücevher hayranlığımın ve üzüntülerimin teminatı olsun.

Bu sözleri, sanki yüz hatlarını ölünceye kadar belleğine kazımak için gözlerini ayırmadan Elisabeth'e acıyla bakarak ciddi ciddi söyledikten sonra dışarıya çıktı, üç arkadaşı ve Pieter de onu izlediler. Pieter onları arabalarına kadar gidip yolcu etti.

Sanki az önce hepimiz büyük bir tehlike atlatmışız gibi titredim. Şaşkınlıktan dona kalmış Elisabeth madalyonu elinde tutuyor, boynuna takmayı bile düşünmüyordu. Catherina ise burnunu sıkarak, hiçbir şey söylemeden, eteklerinin hışırtısını duyura duyura odasına çıktı. Bu hışırtının anlamlı olmasını istemişti. Bir gün bu kıskançlıktan kurtulacak mı acaba?

Bu sahneyi yazarken ellerim titriyor. Bu akşamlık bu kadar yeter.

14 Aralık

Terzi Frederik Van Osterwijk'in eşi Willemina Van Osterwijk dün beni görmeye geldi. Tatlı bir kadındır. Onunla birlikte olmak her zaman hoşuma gider.

Rebecca gibi o da Bay Weermer'in yapmış olduğu portresinden çok hoşnut kalmıştı ve beni bu porteyi görmem için evine çağırıyordu. Masasında bir mektup yazmakla meşgul gibi, üstünde kenarları erminle çevrili sarı satenden bir bluzla poz vermişti. Bana söylediğine göre bu portrede Bay Weermer'in yeni bir çalışma biçimi söz konusuydu; ressam yüzlerin üstüne inen ışığı öyle kullanıyordu ki, bu ışık yüzlere şaşırtıcı bir çekicilik veriyordu.

Bunun doğru olup olmadığına kendim karar verecek; eğer doğruysa, Bay Weermer'den evime gelmesini ve Eli-

sabeth ile Catherina'nın birlikte çalıp söylerlerken resimlerini yapmasını isteyeceğim.

Kızlar tabloda aile konserleri verdiğimiz salonda, odamdaki küçük klavsenin yerine Pieter'in bana armağan ettiği klavsenin yanında olacaklar. Anvers'li müzik aletleri yapımcısı Bay Ruckers'in bizim için imal ettiği bu klavseni çalmaktan zevk almama karşın, o küçük klavseni elimden çıkarmaya karar veremiyorum. Onun titreşimliliğine ve bir manzara resminden, fırtınalı bir gökyüzü altında sallanan ağaçlardan oluşan kapağının üstündeki süsüne hayranım. Resimdeki kara bulutlar yüreğimle hiç bu kadar uyum içinde olmadı.

Bu tablo ile ilgili gizli bir isteğim var; bunu itiraf etmek beni utandırıyor, çünkü pek yakışık alan bir şey değil. Ama yaşam böyle; öyle çok gizli kapıları var ki, bu kapıları hiçbir olay gelip çalmadıkça, varlıklarından kuşku duymuyoruz.

Kapı çalındığında, insan şaşkınlık verici bir yüz bulur kendinde; bu yüz her zaman gösterdiği, herkesin alışık olduğu yüzden o kadar farklıdır ki bunun kendi yüzü olduğunu kabul etmekte güçlük çeker.

Nicolaes Brouwer'in bu tabloda yer almasını istiyordum. Adam bizim müzik hocamız. Yüzünün tanınması pek uygun olmayacağı için, sırtı dönük olarak tabloda yer alacak resmi.

Ansızın kalemim elime ağır geldi. Bununla birlikte bu itirafı yerine getirmeliyim.

15 Aralık

Nicolaes yıllardır her hafta evimize gelir. Elisabeth'e sesini geliştirmesi için yardım eder, bana da değerli öğütler verir, bunları tutarım. Kendisi ile konuşanlara karşı dikkatli, ama işlerinin yürütülmesinde dalgın bir gençtir. Derse geldiğinde bir müzik notasını ya da paltosunu ya da şapkasını unutmadığı gün yoktur. Yağmur ya da kar yağıyorsa, farkında değildir. Bir çok kez yaşlı Geertje ona unuttuğu bir eşyasını vermek için sokağa koşmak zorunda kalmıştır. Kendisine ikram ettiğimiz hafif yemekleri öyle bir minnettarlıkla kabul eder ki sanıyorum beslenmesini de unutuyor.

Müzik sanki onun için her şeydir yaşamında. Kendisi güzel parçalar besteler ve pazar günleri Oude Kerk Kili-

sesi'ndeki büyük ayin sırasında org çalar; onu dinlemek için herkes oraya hücum eder. Ben onda güzel bir gelecek görüyorum, çünkü gerçek bir yeteneğe sahip.

Bana da vaktiyle ders vermiş olan hocasının tavsiyesi üzerine bize ilk kez geldiğinde İtalya'dan yeni dönmüştü; oraya bu ülkenin büyük üstatlarının beste yapma tarzlarını öğrenmek üzere gitmişti.

Bize anlattığına göre, bu tarzlar bizim tarzlarımızdan çok farklıydı. Bestelerde insan sesine çok önem veriliyor ve kimse şarkı söylemiyorsa, kemanlar insan sesi çıkarmaya çalışıyordu.

Venedik'ten, oradaki eğlencelerden, balolardan, kostümlerden, kanallar üzerinde meşaleli gezilerden, gökyüzünün ışığından, saraylara benzeyen kiliselerdeki konserlerden söz ede ede bizi düşlere daldırdı.Getirdiği melodilerle ve süslemelerle yüklü bir sürü notayı çalmamız için bize verdi, bunlar da bizi büyüledi.

Ders günü geldiğinde, ansızın saç tuvaletime özen gösterdiğimi, açık renkli bir etek ve üstüme oturan bir bluz giydiğimi, ellerimi kremle ovuşturduğumu görüyorum. Bana öyle geliyor ki ellerimi böyle ovuşturursam klavsen çaldığım sırada damarlarım daha az belirgin oluyor.

Bu, gülünç; biliyorum. Ona hoş görünmeyi düşünmek de budalalık, gurur ve açgözlülük günahı. Büyük bir günahkâr kadının adını taşıyorum* ve onun gibi davranmamaya dikkat etmem gerekir; ama Nikolaes beni şaşırtıyor. Bu böyle.

Bir hatamı düzeltmek, özellik isteyen bir yeri nasıl çalmam ya da güç bir mözürde parmaklarımı en iyi şekilde nasıl kullanmam gerektiğini göstermek için eli elime yaklaştığında içim eziliyor. Çok sık olarak da yüzümdeki kızarıklık geçinceye ve sesim her zamanki tonuna geri gelinceye kadar dersi yarıda kesmek, çok acele bir işim çıkmış gibi yapmak zorunda kalıyorum.

Acaba bu sıkıntılı halimin farkına vardı mı diye kendi kendime soruyorum. Vardıysa, bu davranışımı çok saçma ve yakışıksız buluyordur her halde.

Çılgınlığımı bilmiyormuş ya da bilmemek istiyormuş gibi görünüyor. Bu tutumu da akıllıca. Elini elimin üstüne koyacak olsa ya da gözleri gözlerime takılıp kalsa ne yapardım ben? Sanırım olduğum yerde tuzdan bir heykele dönüşür, böylece hemen Lut Peygamber'in karısının yazgısını paylaşmış olurdum!**

* Luka İncili'ne göre (7;36-50) günahkâr iken İsa tarafından bağışlanan Maria Magdalena adlı kadına gönderme. (ç.n.)

** Kutsal Kitap, Tekvin (19; 23-27) (ç.n.)

Öyleyse ondan artık evimize gelmemesini rica etmek gerekiyor; buna da bir türlü karar veremiyorum. O yanımda iken bunalım geçirmeme karşın tüm varlığımla onun evimize gelmeye devam etmesini istiyorum.

Nicolaes'in gözü tatlı kızım Elisabeth'den başkasını görmüyor. İki adım öteden de görülüyor bu. Bana öyle geliyor ki Elisabeth de ona karşı aynı eğilimi duyuyor. Adam ona öyle bir tatlılıkla bakıyor ki boğulacak gibi oluyorum. Onların heyecanı beni titretiyor, o zaman kendimi çok yaşlı ve çok budala hissediyorum.

Otuz altı yaşındayım Yaşım aklımı başıma aldırmaya yetmeliydi, ama yüreğim atılımlarını sürdürüyor; bu atılımları durdurmak acı verici; uygunsuz ve yakışıksız olmaları da bir giysinin üstünden azıcık bir otu çekip alır gibi onları yok etmeye yetmiyor. Bana yalnızca onları uygun bir uzaklıkta tutmak kalıyor; bunun için tüm irademi kullanıyorum, her an yaptığım bir şey bu.

Gözlerim bulanıyor, devam edecek gücüm yok, bununla birlikte devam etmem gerekecek.

16 Aralık

Elisabeth ile Nicolaes'in duygularının gelişmesine destek olmam gerekiyor mu, bilmiyorum. Adamın serveti yok; Pieter'in küçük kızını basit bir müzik hocasına vermeyi kabul etmemesinden korkuyorum. Hırsızlık yaparken yakalanmış bir hizmetçiyi kovar gibi onu kovabileceği düşüncesi beni çok korkutuyor.

Nicolaes duyarlı bir insan, dolayısıyla onun duygularının içtenlikli olmasından kuşku duymuyorum. Elisabeth'e dünyanın en katı yürekli insanını bile duygulandıracak şekilde bakıyor; yanlarında iken, sanki yaklaşmamın bana yasaklı olduğu ülkeler keşfediyor, böylece bundan sonra ölünceye kadar bu ülkelerin kıyılarından uzaklaştırılmış oluyorum.

Bu düşünce bana çok acı çektiriyor. İkisini çevrelerindeki her şeyi unutmuş, bakışlarının ve müziklerinin dünyasına dalmış gördüğümde yaşamın sunabileceği en tatlı şeyden yoksun bırakıldığımı biliyorum.

Tatlı Elisabeth'imin mutluluğundan başka bir şey istemiyorum, kendimi kaçık gibi göstermekten de vazgeçmeliyim. Pieter ile konuşmak cesaretini de göstereceğim. Küçük kızını çok sever; Elisabeth'in melek sesi onun içindeki en derin yerlere kadar işler, biliyorum.

Pieter'i bir gün Elisabeth'in odasının kapısının önünde uzun süre durup onu dinledikten sonra, kızının bundan haberi olmasın diye sessiz adımlarla inerken yakalamadım mı?

Dengi dengine olmayan bu evliliği desteklediğim için belki beni kınayacaktır. Babam evlenmemizi kabul ettiğinde, kendisinin de yalnızca yaşının ve karakterinin verdiği umutlarla zengin, ama servetten yoksun bir kaptan olduğunu ona anımsatmak cesaretini acaba kendimde bulabilecek miyim?

Bu gerçeği Pieter'e anımsatmam benim açımdan acımasızca ve insanlığa pek sığmayan bir şey olurdu, ama onun bunu unutmuş olduğunu da düşünemem. Aramızda bir anlaşmazlık nedeni ortaya çıkarmak beni üzerdi, çünkü artık tensel olarak o artık benim kocam değilse de, en azından düşmanı olmaktan sakınmak isterdim.

Onu yatıştırmam gerekecek. Nicolaes, eminim, müzikle işini yoluna koyacaktır. O sanatçı, ama ip cambazı değil; hem herkes ticaret ve denizcilik ile geçinecek değil ya. Çocuklarımızın hiçbir şeyi eksik kalmayacak kadar varlığa sahibiz. Bu yeter.

Jonker adlı gemimiz Japonya'dan getireceği ipeklilerle, Coromandel kıyısından getireceği lake eşyalarla inşallah Noel'den önce Rotterdam'a ulaşmış olacak. Pieter, keyfi yerinde olduğu bu zamanlarda, herkese karşı güler yüzlü davranır ve kendisine söylenenleri dinler.

Yakında onunla birlikte Rotterdam'a gideceğim için seviniyorum. Bana kalan zevklerden birinin yalnızca bu olmasından korkuyorum. Denizi ve gemileri severim; benim en tatlı anılarımı canlandırırlar.

O anılarda canlananın bir de genç Magda Van Leeuwenbroek olduğunu kim düşünebilir ki? Aslında, üstünde kısa etekliği, başında çocuk bonesi, parlak gözleriyle ve kırmızı yanaklarıyla, babasıyla el ele, gülerek halatların üstünden atlayan ve her gemi direğinin adını soran ondan başkası değildir.

Zamanla anılarımızda aklımıza en kolayca gelen çocukluk sevinçlerimizdir; bunlar az görülen bir bağlılıkla bize eşlik ederler. O anlarda hissettiklerimize yeniden kavuşmak her zaman hiç kimsenin elimizden alamayacağı

bir mutluluk kaynağıdır. Yaşamlarımızın akışı yer yer bizi sendeleten taşlar ve azalan gerçekliklerle döşelidir. Yalnızca, bize verilmiş ve hiçbir zaman geri alınmamış olan aşka sahibiz.

Yazmayı burada yarıda kesmek zorundayım. Sokak kapısı çalındı. Gelen Nicolaes. Merdivende Elisabeth'in hafif ayak seslerini duyuyorum. Sarah'dan önce davranıp kapıyı kendisi açtı. Onu paylayıp görgü kurallarını anımsatmam gerekir, ama buna cesaret edemiyorum.

Şimdiden gülüşme sesleri bana kadar geliyor. Elisabeth söylüyor, Nicolaes çalıyor. Birazdan aşağıya ineceğim.

17. yüzyılda Hollandalı ressam Emmanuel De Witte oturma odasında klavsen çalan sırtı dönük bir kadını resmeder. 21. yüzyılda Fransız yazar Gaëlle Josse resimdeki kadının hayatını kurgular. Ona bir isim, bir ev ve içinde fırtınalar kopan bir kalp verir.

Magdelana Van Beyeren varlıklı bir adamın kızı olmasına rağmen o dönemde kadınların ticaretle uğraşması hoş görülmediği için çalışma hayatına giremez. Evlendiğinde kendisini eve hapsolmuş bulur. Yaşamı artık çocuklarını yetiştirmek ve bireyselliğini gizlemekten ibarettir. Tekdüze geçen günleri eşinin bir gün kendisine yaptığı açıklamayla farklı bir boyut kazanır. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır...

ISBN: 978-975-570-581-1

10 TL

www.selyayincilik.com